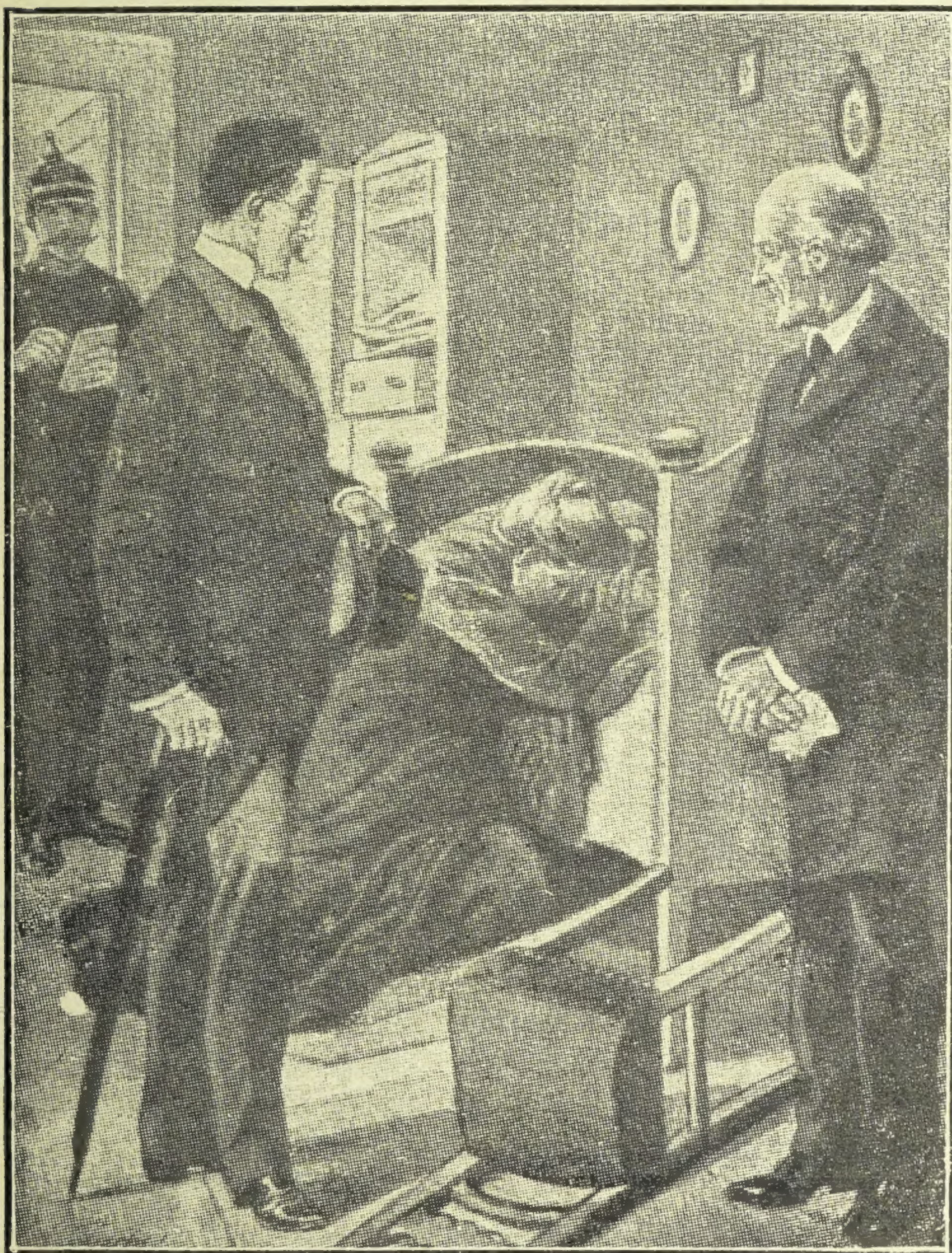
КРОВАВІ ДІЯМАНТИ.

Написав Фон Ром.

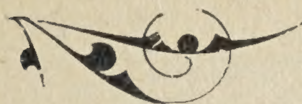
Слідчий комісар на місци морду.

Ціна 35 ц.

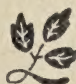
Едмонтон, Алта.

Накладом Видавництва "Новин"

ФОН РОМ.

КРОВАВІ ДІЯМАНТИ.

Новочасний роман.

Едмонтон, Алта.
Накладом Видавництва "Новин"
1915

З Друкарні "Новин", Едмонтон, Алберта.

1.

— Вона нежива? — спитав придавлений голос.

— Ні, тільки зімліла, — лиши її!

— Пощо вона має жити? Тільки небогато, тільки оден удар і вона не пробудить ся більше.

— Не торкай її, чуєш? Вона має жити!

— Дурне робиш! Вона бачила нас, коли входила і наведе на нас нещастє.

— Противно, мій приятелю, вона виратує нас, як на нас паде підозрінє. Не свари ся, ти старий! Я знаю жінок! Отся дурненька не отрясе ся ніколи зі страху від хвилї, як побачила свого любка злочинцем, але також ніколи сего не зрадить. Її смерть не поможе нам нічого за те її любов робить нас безпечними. —

— Не говори нічого про любов, бо вона приводить лише до нещасть!

— Дурниці! Вона приносить щастє, — за се ручу власною головою!

— От, не говори богато, — треба спішити ся!

— Тихо всюди?

— Так! Тихо.

Ще короткий шепіт — осторожні кроки, — уважно отворені двері — і все затихло.

Тихо все? — Великий стінний годинник в їдальнї вибив пяту годину, заспаний ранок заглянув у вікно. Зачав робити ся день, на вулицях розпочав ся рух.

Лиш отут, на горі, тихо. Боже, яка страшна ота тишина! Ніхто не прийшов сюди?

Та кінчить ся врешті та тишина. Тихо й виразно відзиваєть ся клямка, — ох, як близко той її звук, — потім оклик здивованя, переляку а зараз опісля дало ся чути богато голосів.

— Ну, ну і вже — вже. —

— Чи вона мертва?

Слова ті самі, що й передтим, лише голос инакший.

— Я не бачу ніякої рани — вона — вона дихає єще.

— Може серцевий удар?

— Серце бє ся, — що правда дуже поволеньки, — але я буду трібувати зробити, що дасть ся.

— Чи ви положили трупа на постіль?

— Ні, я мушу ждати на поліцію. Бухгальтер побіг на поліцію, а хлопець до нареченого сеї дівчини.

— О, то вона заручена? Я не знав сего. А з ким саме?

— З доктором Янсеном, отим хорошим Голяндцем; ви знаєте його мабуть добре.

— Знаю. То з ним? Ну, то він буде мати гарну жінку.

— Як вона буде жити.......

— Вона віддихає. Держіть високо рамя, — отак! Гм, серце є дивно ослаблене. Наречений перелякає ся на добре, як побачить оті сліди злочину.

— Доктора Янсена не було дома! — крикнув тонкий, високий голос, — господиня казала, що він зовсім не приходив до дому. Куди мені тепер іти?

— Лиши ся тут, Фриц; з твойого біганя не прийде нічого!

— Я не остану, пане Шмідт! — Я так бою ся! — Ой, Боже мій Боже! Пан замордований лежить там в хаті, — а панна також нежива, — верещав хлопець.

Аліса Бельке підняла ся на своїй лежанці· Її блудний погляд упав на лікаря, а відтак на старого слугу Шмідта, пізнійше на малого хлопця і вкінци здержав ся на комісареви поліції, який в тій хвилї увійшов.

Той переглянув зараз склеп, який був місцем злочину і слїдив стан сусїдної кімнати.

— Чи панна ранена? — спитав він лїкаря.

— Нї, але, — лїкар здвигнув раменами і додав поволи, — була вже майже нежива.

Комісар глянув зі співчутєм на дївчину і пішов до сусїдної кімнати.

— Татко, — сказала Аліса Бельке, — татко! — Вона трібувала встати, але члени відмовили її послуху. Вона глянула на лїкаря· Склеповий помічник прикликав найблизше мешкаючого лїкаря, котрого вона не знала. — Чи то ви ,пане, лїкар?

— Я доктор Шефер, моя панно, мешкаю зараз напроти.

— Чи ви бачили татка? — спитала стревожено.

— Так!

— Він неживий, — неправдаж? Нема йому ратунку?

— Я не можу сказати сего з великою певністю, — заявив він обережно, притім придивляв ся її уважно, — він — тяжко раневий.

— О нї, нї, — він убитий! Я знаю се добре. я бачи-

ла, як він упав, а з шиї потекла кров. Ох Боже! Дотепер мусіла сплисти з него ціла ріка крови. — Поріг уже певно у крови!

— Ні, ні, будьте спокійні! —

— Поможіть мені встати, прошу вас. Я мушу побачити татка, — мушу ще раз поцілувати, щоби простив мені!

Лікар глянув непевно на старого слугу; Шмідт глядів перелякано на дівчину.

— Вона не при умі, — пробубонів.

Аліса з великою мукою встала. Оба пани пішли з нею до сусідної кімнати. Лікар попращав ся. Тут покінчено поліційне слідство і трупа замордованого ювілєра уложено на його лежанці.

Але непорядок, який був у кімнаті, дверцята розбитої каси і криваві плями на землї вказували на драму, яка розіграла ся тут перед кількома годинами.

— Татку! Мій любий татку! заридала Аліса, упала на коліна біля постелї і сперла свою білу головку на скровавлене покривало.

По хвилї приступив до неї комісар.

— Панно Бельке, — чи можу просити —

Аліса здрігнула ся. — Що стало ся? Що ви хочете від мене? Я не знаю нічого, нічогісінько!

Комісар глянув на неї з пожалуванєм.

— Коли ви чуєте ся умучені, — я не буду обстоювати при своїм. Одначе у вашім власнім інтересї, в інтересї вашого замордованого батька я прошу вас відповісти менї на усякі питаня.

Аліса встала. — Я, — даруйте менї, але мої гадки дуже розбиті. Ох, що за страшна ніч! Ох, Боже, Боже!

І таку ніч можна пережити?! І таку ніч мусить ся пережити! Ох, аж мороз іде по шкірі!

— Чи можу спитати вас, де ви були вчерашного вечера і чи мали ви яких гостий?

— Гостий? Вчера? — Вона старала ся зрозуміти ціль тих слів. — Вчера? — Чиж не минув цілий рік від вчера до нині? Заждіть! Ми сиділи разом. — Гості? Ні, тільки він був.

— Хто?

— Він — др. Янсен?

— Ваш нареченний?

Дрож перейшла по цілім її тілі. — Так, мій нареченний!

— Коли він вийшов від вас?

— О десятій годині, як звичайно.

— Чи бував він часто вечерами у вас?

— Так.

— Чи ви зараз по його відході пішли спати?

— Ні, я робила ще порядок, бо наша господиня пішла на весілє своєї дочки.

— То в хаті не було нікого зі служби?

— Ні! Через цілий день помагала менї одна дївчина з третого поверха. Вона служить у вдови по фельд феблеви, котра, не могучи платити її високої платнї, позволяє її заробляти, як лучить ся нагода.

— Чи вона о десятій годинї була єще тут?

— Ні. Я ніколи не відправляю її пізнійше, як о девятій годинї.

— Хто отвирав двері вашому нареченому?

— Ніхто. Він має ключ.

— Так? А се чому так?

— Татко дав йому, бо не любив сходити вечером зачиняти двері, а наша стара господиня таки цілком не любила робити того.

— Чи ваш нареченний має також ключ і до вашого мешканя?

— Ні, се злишне. — Вона нагло захитала ся. Комісар піддержував її і поміг сїсти на софі.

На дворі дали ся чути приспішені голосні кроки, двері з лоскотом отворились і до середини увійшов з поспіхом високий, ставний мущина з русявою бородою.

— Алїсо! Що стало ся? Ох, на Бога! Я чув, як там говорили про— морд. Алїсо, моє серце! Ти жиєш, Жиєш!

Вона не ворухнула ся. Її очи глядїли в сторону, де лежав батько.

Др. Янсен оглянув ся і перелякав ся.

— Батько? — кликнув з недовірєм, наближаючи ся до постелї. Отже таки — морд?

— Не йди до него! — кричала вона. — Лиши його!

— Ох, мій Боже! Що за страшне! Що за неймовірне! Як се стало ся? Алїсо, моє коханнє, кілько мусїла ти видержати!

Він кинув ся до неї, але вона не допустила його до себе і, показуючи на комісаря, сказала тихо:

— Мене переслухують тепер, Мартине.

— Переслухують? Тепер у сю хвилю? Алеж се не потрібна мука! Я прошу вас пане комісар, лишіть тепер мучити мою наречену!

— Добре, пане доктор! Алеж ви мусите розважити, що се має величезну вартість, втягнути сьвіжі ще враженя, бо вони можуть легко спровадити нас на слїд убийника.

— Менї здаєть ся, що гадки про якогось злочинця, се пусті мрії. Мій тесть не мав преціньнїякого ворога!

— Тут є справа з мордом, полученим з рабунком, пане доктор! — Комісар вказав при тім на касу. — Вона заманила сюди злочинців. Я з моїм асесором і сторожем, Шмідтом, оглянув передтим слїди і побачив, що, дивним дивом, вартісні папери стоять ненарушені. Але злочинцї мусїли мати якусь цїль.

— В який же спосіб злочинцї дістали ся сюди? Чи двері були розбиті?

— О скільки я знаю, нї. Двері дому і до мешканя були зачинені, як належить ся, так заявляє каменичний сторож. Аж склеповий помічник зауважав, що віконні рами ушкоджені і відкрив слїди крови в склепі.

Алїса закрила лице руками.

— Страшне! — прошепотів Янсен.

Комісар говорив дальше:

— Він оглянув линовку від дзвінка, що веде до спальнї пана Бельке й побачив, що вона урвана. Він став кликати о поміч, а коли нїхто на горі не відчиняв дверий, увійшов до середини. Лїкар, якого він закликав зараз до пана Бельке, прийшов за пізно, — але вспів єще збудити панну з тяжкого омлїня. Розумієте отже, пане доктор, що не тільки менї, але нам усїм мусить лежати на серцю, се, щоби розслїдити справу.

Молодий мущина кинув нехотячи питаючий погляд в сторону своєї любки. Інтерес на хвильку переважив.

Аліса сиділа зі спущеними в діл очима і зі збілілим лицем.

— А чи видержить вона, як будете викликувати в неї наново страшні переживаня ночи? — говорив він півголосом до поліційного урядника.

Той здвигнув раменами.

Тоді стала Аліса говорити:

— Я сказала таткови, десь около одинайцятої години, добраніч. Ми поцілували ся — я була така щаслива того вечера. — Чи се було вчера. — Вона зачала плакати. — Потім я пішла до своєї кімнати і трохи ще читала — бо я ніколи не засипляю перед північчю. Нараз я пробудила ся і почула дивний гамір, немов би — як менї вам сказати? — немов би хтось виважував грубі двері. Рівночасно нагадала я собі дубові двері, що є в їдальнї, але не могла подумати, щоби татко отвирав їх. До того ще той гамір походив із далека. Зараз по тім почула я татків голос і півголосний крик — я надягнула мою ранїшну нагортку і побігла до таткової спальнї... — ту зачала Аліса знову плакати і дрожати.

— Бідна дитинко! Люба моя! Не думай про те, — воно за страшне — говорив Янсен і хотів її пригорнути.

Комісар не спускав очий з молодої пари. Не уйшло його уваги, що Аліса, при тім, як її нареченний пригортав, здрігала ся і старала ся увільнити ся з його обіймів.

Нечайно вона побачила, що погляд урядника звернений на неї і, що в куті кімнати стоїть вахтмайстер і щось записує. Отерла сльози і старала ся говорити дальше:

— Як я відчинила двері, татко лежав на землї, а кров спливала йому з шиї, — так, ота кров. Дивіть ся туди, вона ще жиє, вона рухає ся. О, горе менї! Кров! — І вона склонила голову.

Комісар знетерпеливлений приступив близше. — Ще тільки хвилинку, панно Бельке! Отже ви мусїли бачити злочинця; — чи в кімнатї було ясно?

— На столї сьвітила ся мала електрична лямпка, а на землї ліхтарня. — В кімнатї було двох людий. —

— Отже двох! Як вони виглядали?

— Так, як вони виглядали? — повторив із несупокоєм Янсен.

Алїса отворила з напруженєм уста, вона хотїла говорити, але щоки тремтїли, а слів не було.

— Я — я — нїчого — простогнала вона і зімлїла.

Доктор Янсен піднїс її нїжне тїло і занїс до сусїдної їдальнї. Положив її дбайливо на софу, принїс кілька подушок і покривал і окрив її ними.

Потім вернув до полїційних урядників.

— Лучше буде, як оставите тепер панночку в спокою. Вона занадто перелякала ся отою страшною пригодою. — Боже, аж менї лячно, як нагадаю собі, що та бідна дївчина була полишена на ласку й неласку тих драбів! Хто сподївав би ся був того вечера, коли я весело відходив від них!

— В котрий час се було?

— О десятій годинї, як звичайно.

— Чи господар відпроваджував вас аж до скляних дверий?

— Нї, тільки моя наречена присьвічувала менї з гори зі сходів. —

— Ви отворили двері своїм власним ключем.

— Так.

— І певно знаєте, що потому добре замкнули?

Молодий чоловік завагав ся хвилину. — Замкнули? — Я думаю, що так.

— Ви не знаєте сего напевно?

Др. Янсен зморщив чоло і надумував ся. — То знаєте, з тим мешканєм така вже звичайна річ, що чоловік більше не надумує ся, чи добре замкнув двері чи ні. Але коли я вже від кількох тижнів завсїди замикав добре двері, думаю, що й вчера я се зробив добре.

— Се правда — сказав урядник, — але я хотів би ще про щось вас спитати.

— За хвилинку. Я мушу подивити ся до моєї нареченої. Є там може Фриц?

Фриц був на той час у кухни.

— Приклич скоренько Анну з гори, — скажи, нехай зладить кави і вичистить покій. А потім приклич лїкаря, дра Шнекенбурґера. Але скоро, скоро, хлопче!

За хвилинку прибігла дївчина з третого поверха, якій др. Янсен не дав часу до плачу. Вона мусїла робити паннї Бельке теплї оклади на ноги, а др. Янсен робив тимчасом студені оклади на чоло і натирав околицю носа сальміяком. Відтак велїв зварити кави і зладити перекуску.

Міжтим прийшов лїкар і заняв ся тяжко віддихаючою хорою.

— Чи не схочете, панове, увійти до кімнати мого тестя? — сказав др. Янсен по хвилї. — Те, що я бачу тут, розриває менї серце в грудях.

— Дякую. Наша присутність, пане доктор, огра-

ничує ся лише на сї місця тимбільше що пан Шмідт відкрив мабуть причину розбитя каси.

Старий слуга, який до сего часу не переривав собі роботи з порівнуванєм знайдених вартісних паперів із списом в книгах, погладив ся по лисій, лискучій голові.

— То діяманти, пане доктор!

— Що за діяманти?

— Скринка з дуже дорогими ювелями, що мали бути зроблені для окрас княгинї Долгорукої; — вони мали вартість шістьсот тисяч марок.

— Ой, Боже! Шістьсот тисяч .—

— Так, тому пан держався в як найбільшій тайнї. Крім мене нїхто не знав про се. Княгиня бажала, щоби окраси були вироблені на зовсїм модерний спосіб. Рисунки, як мають бути вироблені, вже третий раз відіслано до Нїцци і тепер вони там находять ся.

— Хто робив рисунки?

— Сам пан або панна Алїса. Вона виобразована в тій штуцї, бо пан Бельке бажав собі, щоби вона могла пізнїйше сама провадити інтереси. А фірма є славна своїми артистичними виробами.

— Так, воно так є. Отже вас, пане Янсен, назначено наслїдником пана Бельке. — Чи ви є купець?

Молодий чоловік счервонїв. — Нї, я є доктор фільософії. А що до подібних справ, як наслїдство, — нїчого межи мною а паном Бельке не говорило ся. Крім того я не маю зовсїм купецької жилки.

Серед таких розговорів увійшли всї на коридор і поліцїйні урядники розпращали ся, оставляючи місце злочину й плачу його жителям.

Пан Шмідт пішов з урядниками до склепу, де оба продавці під поліційним наглядом списали інвентар.

Розуміє ся, що декого зі служби, строго випитувано, але від нікого не добуто обтяжуючих зізнань. Вони були в стані виказати свою невинність, а про істноване дорогоцінностий довідали ся аж по крадіжи.

— Цікавий я дуже знати, в який спосіб дістали ся злодії до середини, — роздумував комісар. — Вони мусіли влізти до склепу вікном, —на се вказує знищенє засувів.

— Але як дістали ся вони до мешканя, коли двері були в порядку замкнені і заложені ланцюхом? — Я сего не розумію. Яка є сполука склепу з помешканєм?

— Прямої сполуки нема, — сказав Шмідт, — хиба отся перервана линва від дзвінка.

Поліційний урядник оглядав старомодну, перетикувану перлами, стяжку, що лежала пірвана на земли і трібував дріт, що пняв ся до гори по темній стелї. Дзвінок, що рухав ся при помочи отсього старого механїзму, находив ся побіч постелї замордованого.

— Чи пан Бельке був дуже обережний або боязливий?

— Ні, сего я не можу сказати. Не довіряв чужим, то правда, але се буває завсїди в такій справі. Одначе боягузом не був зовсїм. Бо ніколи не лучав ся подібний случай, відколи я тут, то є пятнайцять літ. Він сам наглядав над людьми, а що був завсїди в склепі, не було ніколи ніякого шахрайства.

— А проби шахрайств були?

— Розуміє ся! Тaж се завсїди лучає ся, пане комісар! Приходить елеґантна дама, що хоче купити кілька перстенів і довго не може рішити ся; — вона з де-

сять або із пятнайцять разів трібує щонебудь потягнути. Або приходить хтось, вибирає годинників і велить нести до якогось готелю на те, щоби в той час, як хлопець буде нести їх до назначеного місця, щоби там дістати за них заплату, злодії, котрі змовили ся з ним, напали на хлопця і годинники відобрали.

— А чи в послїдних часах не було таких випадків?

— Я не знаю, але спитаю обох купців.

— Лишіть се покищо. Зате скажіть, в яких відносинах стояв пан Бельке з отим др-ом Янсеном?

— Він був його тесть! — сказав здивований Шмідт.

— Так, так. Я властиво хочу знати — чи він радо віддавав йому свою дочку?

— Мабуть не дуже радо — сказав нерішучо старий слуга. — Пан Бельке, з огляду на свій інтерес, волїв мати зятем купця. Раз навіть старав ся о панну Алїсу оден американський торговець діямантами, Гокінс, але з того не вийшло нїчо, бо панна вже тодї любила дра Янсена.

— Коли се було?

— Минувшого року, більше менше, в місяци жовтни.

— Чи той пан Гокінс перебуває тут?

— Так! Ви не знаєте його? Він їздить щодня улицями міста на свойому двоколїсному візку. Він мешкає за містом, у Марієнталю.

— Гм, так, я пригадую собі його. Високий добродій, — дуже смаглий.

— Так, то він. Він приходив часто до нашого пана. Він є приятелем пана доктора Янсена.

— Мимо того, що є його суперником?

— О, я не думаю, щоби йому ходило дуже о панну Алїсу, йому ходило більше о інтерес.

— Так, так! А чи панна Алїса жила завсїди в згоді зі своїм батьком?

Старий сторож отягав ся хвилину з відповідию.— Я думаю, що так, — сказав по хвилї.

— Як се? Жиєте пятнайцять лїт у домі пана Белька, то повинні вже раз знати відносини межи батьком і донькою! Судячи по вашому обличу, то були вони лихі.

— Ні, то за богато сказано, — думав старий, — вони обоє любили ся, навіть дуже. Одначе панна Алїса мала одну пристрасть, яку батько старав ся викорінити. — Вона майже дуріла за брилянтами.

— О, — то можливо?!

— Бійтесь Бога, пане комісар! Не думайте нічого злого! Прецінь молоді дївчата люблять такі прикраси, не правда? Алїса же могла від малечку набрати залюбованя до цїнних прикрас; — прецінь вона зросла побіч дорогих камінів. Будучи дитиною старала ся украсти якунебудь золоту прикрасу, щоби почіпити потім на себе. Тому пан старав ся дати її відповідне артистичне образованє, щоби дати її залюбованю потрібний напрям.

— Се, що говорите, є дуже цїкаве для мене. Отже панна Алїса любить брилянти. А що її наречений? Чи він має також такий нахил?

Шмідт розсьміяв ся. — Пан Янсен і брилянти? Зовсім не гадаю. Він, крім про свої старі книги й теки, про що инше зовсім не думає, він зовсім не знає цїни грошам!

— Так. Гей, Кулїх, ходіть но сюди! — кликнув він до нічного вартового, що стояв ще в склепі, хоча оба панове зайшли аж до приватної контори. — Закличте сюди пана асесора! Ми хочемо перешукати помешканя на горі!

— Алеж, пане комісар! — кликнув переляканий Шмідт.

— Лучше все лучшим. Злодїї могли денебудь щось лишити.

Той здогад оказав ся правдивим. Злодїї лишили дещо. Під софою, на якій лежала Алїса Бельке, знайдено чудовий, — скровавлений брилянт, про який вона нічогісїнько не знала.

В три днї пізнїйше, як похоронено пана Бельке і молода дївчина по частих омлїванях прийшла до себе, впало на неї, після переведеня трусу, підозрінє, що вона замордувала свойого батька.

2.

Анна Манне вже з трийцять разів змивала велику кроваву пляму в спальнї ювілєра. Через те виглядала підлога в тім місци цїлком ясна й подрапана і робила зовсїм вражінє поганої латки. Здорова й велика дївчина приглядала ся вислїдови своєї роботи й потрясала головою.

— Дурна підлога! Коли я вичистила її, вона виглядає погано. Що менї робити? Хиба менї вивоскувати її? Лихо знає, хто в сьвітї годен зарадити такій підлозї! Я в своїм житю мила вже неодну підлогу, а не стрічала ще нїде такої. — Ігій!

Взяла знову щітку і стала знову шурувати підлогу в тім місци, де була пляма. І ціла підлога робила ся щораз яснійша. Се була красна, запускувана підлога, яку рідко стрічаєть ся в Німеччині, а ще рідше в Італії. Темні пруги на ясному дереві відбивали лагідно, не вражаючи й артистичного смаку. Енерґічне витиранє дівчини усунуло те, що притемнив час, вік і порох.

— А диви, яке красне! — заявила Анна Манне і стала придивляти ся рисункови, вимальованому на підлозї. Забула зовсім, що має ще мити підлогу.

— Анно, Анно! — почув ся з гори голос вдови по фельдфеблеви. Але Анна не чула його.

Вкінци відчинили ся двері від кухнї і за стїною почули ся приспішені кроки.

— Анно, де ти? Ще не впорала ся?

Дві старі жінки звернули свої погляди на задуману дївчину. Перша була вдова по фельдфеблеви, в якої Анна, за їду і за мешканє, робила службу "дївчини на всякі услуги"; друга була се панї Майнер, управителька, так несподівано заворушеного дому, яка, в день похорону господаря вернула зі своєї відпустки. Вона входила в дім тоді, як на вулиці стояв віз, готовий на те, щоби її молоду паню перевезти до вязниці.

Переляк зложив стару, добродушну жінку на постіль недуги, а що вона не могла оставати ся дальше в осиротїлому, непривітному помешканю, то вдова по фельдфеблеви взяла її до одної своєї кімнати, що стояла під той час пустою.

Як вона прийшла трохи до себе, зрозуміла страшне положенє і роздумувала всіляко над ним, її гадки кружляли передусім кругом підозріня, яке зависло над Алїсою

Др. Мартин Янсен, що відвідував у день старушку, старав ся, подібно, як і вона, вишукувати всякі можливости й правдоподібности і кинути підозрінє на всіх людий, що стикали ся з паньством Бельке, щоби лише увільнити Алїсу.

Одначе страшна дійсність не зміняла ся. Той крик молодої дївчини в хвилю, як збудила ся з омлїня, а саме те, що її видавало ся, що кров пливе і її хлипанє над трупом; “Прости, прости менї!” були вистарчаючими доказами її вини, хоча би й не знайдено скровавленого діяманта під її постелею. Крім того добре зачинені двері, які можна було відчинити лише зі середини й те, що не знала, як виглядали злочинцї, які мусїли бути добре видні в осьвіченій кімнатї.

Після перешуканя дому, полїція увільнила його з під своєї опіки і панї Майнер могла вернути назад до своєї кімнати. Одначе склеп замкнено, а на всї цінні річи, в імени княгинї власти наложили печать. Алїса Бельке лишила ся жебрачкою.

Мартин Янсен не був богатий. Противно, він жив із зарібків, які приносили йому фільософічні писаня і його одинока приватна лєкція. Хто знає, як оцінюють люди таке цінне духове знанє, той може представити собі матеріяльне положенє того молодого чоловіка. До того ще від недавного часу пішло йому з ”Петрового дня.“ Він дістав у спадку красний маєток і відповідно до того жив легкодушно. Але наступив поганий банковий крах і він лишив ся такий бідний, що мусів жити з того, що заробляв пером.

Тепер роздумував він над тим, як найлучше має помочи своїми, тяжко запрацьованими грішми, своїй

нещасливій нареченій. То було ясне: Коли не знайде ся більше діямантів, — а воно майже виключене, щоби знайшли ся, — Аліса остане бідна, як турецький сьвятий. Княгиня могла домагати ся відшкодованя, — а в якій висоті, се мусів оцінити суд. До того ще, що найдивнійше, ювілєр не забезпечив ся на случай вломy.

Анна Манне сиділа або стояла тоді, як пані Майнер або др. Янсен, дійшовши до сего місця, проклинали ювелї (золотарські вироби), а головно цілий інтерес, що заманив злодіїв.

Вони мало вважали на глуповато усьміхнену дівку, що пильно але з якоюсь неповоротністю робила свою роботу, найчастїйше дивила ся в землю і мало відчиняли уста, хиба тоді, як сама зі собою говорила.

Тепер, як обі жінки станули перед нею, вона випростувала ся і спокійно спитала: — Чи є тут др. Янсен?

— Або що? А тебе що обходить доктор? розкричала ся худа вдова; маєш принести вугля!

Анна Манне вислухала, вичистила старанно щітку й ведро і вийшла мовчки.

— Гарна дївчина, — подумала пані Майнер, виходячи з непривітного покою. — Вона робить за двох.

— Се правда. Але правда також і те, що вона трохи дурненька собі.

— Вона у вас буде уже з рік мабуть, — думала пані Майнер.

— Таки так. Саме рік. Як вона прийшла до мене, була зовсїм виголоднїла. Але в мене її не бракує нічого.

Пані Майнер пригадала собі, як панна Аліса дала

тодї виголоднїлій дївчинї їсти й пити, за те, що вона помогла її зробити дещо в хатї.

Від того часу що тижня сходила вона на долину, прала, чистила й мила підлоги.

Мартин Янсен входив на сходи саме в хвилю, як Анна Манне вийшла з пивницї, несучи в обох руках ведра з вуглєм. Вона зовсїм не виглядала на красавицю. Мала чорне від вугля лице, нечисту запаску і зношене вбранє.

— Добрий день, пане доктор!

— Добрий день, Анно, —відповів той, здивований тим, що Анна заговорила до него.

— Що робить панна Алїса?

Він зітхнув, — Ох, Анно, я вже не побачу її!

— Бійте ся Бога, пане доктор! — Правда, що ви не вірите тому, щоби вона допустила ся сего? — Се питанє, що вийшло з уст наймички звучало якось незвичайно дивно.

— Анно! — І доктор Янсен глянув на неї, немов несподївано схоплений на лихому вчинкови.

— Отже добре, — сказала вона. — Пане доктор, я хочу вам щось сказати.

— Що? що? — питав він з поспіхом. Може зможе ота дївчина, що в ночи злочину була в домі, вказати на якінебудь слїди?

— Витрачуйте гроші, пане доктор! Тратьте богато гроша, — говорила вона півголосом, ступаючи побіч него сходами.

— Як там можна..... — Він відвернув ся з болем.

— Подумайте собі, пане доктор, — говорила вона дальше. — Ви мусите зажити давнїйшим житєм, ходити до клюбу, відвідувати своїх приятелїв, вида-

вати гроші, веселити ся — зовсім так, як коли би ви се самі зробили!

— Ти мабуть здуріла! — сказав на те він.

Але вона глянула сьміло на него.— Як хочете вратувати свою наречену, робіть те, що я вам кажу. Витрачуйте гроші і зверніть підозрінє на себе!

Її погляд поділав на него сильно. — Анно! — сказав призадумавши ся. — Як ти не є отверта супроти мене, то я не можу послухати твоєї ради. Чиж маю я задля неї — запхати ся в біду, щоби легко запропастити ся, не помігши при тім нічого своїй нареченій?

Анна Манне вдивила ся йому в лице. Її засмароване лице зовсім не виглядало на дурне в тій хвилї. Ведра з вуглем держала в руці, немов дві забавки й видавало ся, що зовсім не чує їх тягару.

Нечайно поставила вона ведра на землю,зняла Янсенови капелюх з голови, оглянула добре його зовсім коротко острижену чуприну, приглянула ся уважно його вусам і погладила його по бороді.

Похитуючи головою, напів з гнївом, напів з цікавістю, не противив ся її роботї. Після такої роботи взяла вона знову ведра й пішла дальше.

— Пане доктор, — говорила вона при тім тихо, але виразно й поволи, — пошукайте межи своїми знакомими такого, що в послїднім часї змінив вигляд своєї бороди, розумієте? Але спішіть ся, — бо час не жде!

* * *

Панї Майнер сиділа з заплаканими очима в кухнї вдови. Вона була в Алїси і мусїла говорити з нею в присутности сторожа.

— Вона цілком спокійна, — говорила стара пані, — але така смутна, що її зовсім не до переслуханя. Вязничному сторожеви стояли сльози в очах, дійсно а я від плачу не могла й говорити.

— Не переказувала вона до мене нічого?

— Ні, ні слова! Я питала її: що маю сказати докторови? Але вона похитала головою й не сказала нічого.

— А дали ви її мій лист?

— Так! Але вона тільки глянула на него.

— Щож робити тепер? Вона вже тиждень у тому страшному місци, а ми стоїмо. Ніде ніякого сліду! — Аж розпука бере ся!

— Але вони мусять випустити нашу панну! — голосила стара.

— Треба ліпше слідити, — думав Янсен. —Алеж — до сего конечні гроші. Звідки би нам дістати гроший?

— Коби я була не дала ще віна моїй дочці! — говорила пані Майнер, — три тисячі марок я видала. Хоч з бідою могла би ще вистарати з яку тисячку марок.

Мартин Янсен хотів уже відмовити, — йому видавало ся нечесним, брати від старої жінки гроші, яких вона правдоподібно ніколи не дістане назад, — але побачив, як Анна Манне, що порала ся коло печи, грізно глянула на него.

Тому не противив ся, як вона вичисляла йому на долоню пять сто-маркових банкнотів. — Се для нашої панночки! — говорила вона, хлипаючи. — Стрібуйте, пане доктор, чи не дасть ся знайти такого поліціянта, такого тайного, чи як там їх називають?

— Детектива?

— Такого, такого. — Вони прецінь мають бути ду-

же хитрі! Може вдасть ся котрому відшукати брилянти!

— Ой тяжка се праця! — Янсен здвигнув раменами. — Але буду трібувати.

Як він виходив з дому, вийшла за ним Анна Манне.

— Пане Янсен, — говорила вона настійчиво, — дайте гроші мені!

Він здивовано глянув на неї. — Пощо? Се дуже дивне жаданє!

— Для добра панни Алїси!

— Се легко сказати, — але як ти зможеш помочи її?

Анна Манне зі сумнївами в душі, глянула нерішучо на него. —Коби я знала, що можу звірити ся вам, — що ви не зрадите мене! ...

— Я міг би зрадити? То якось дивно звучить, Анно. — Через кілька хвилин їх погляди спочили взаїмно на собі, немов питали ся, немов слїдили себе.

Потім дївчина сказала рішучо: — Ну то я заризикую; зрештою то буде в вашім інтересї, не зрадити мене.

Вона нахила ся до його уха і щось шептала. Він відступив ся в зад, вона говорила спокійно, поволи, але виразно.

Се тривало довго, заки він згодив ся на те, що вона жадала. Вкінци він таки виняв одержані гроші і дав їй три з пяти банкнотів, які вона поспішно сховала в своїй блюзї.

Потім стиснули собі руки.

Анна Манне, якій очи горіли радостию, побігла сходами до гори, а Мартин Янсен, з усїми обявами зворушеня вийшов на вулицю.

3.

В елеґантних кімнатах клюбу було завсїди повно гостий. Всї столи до гри, у всїх кімнатах, були занятї. Панувала вавилонська мішанина народів, бо клюб мав межи своїми членами дуже богато чужинцїв; — не даром називав ся "Міжнародний осередок."

Розмови в часї гри вели ся дуже голосно. Перебалакувано всякі міські сплетнї, обговорювано театральні новости, говорено про цирк і про перегони, тільки не про полїтику. Про полїтику не говорено, щоби не довести до сварок, які могли дуже легко повстати, коли зважити на мішанину народностий в клюбі. Впрочім сама гра доводила часто до немилих сцен.

По серединї великої салї стояв довгий, накритий зеленим сукном стіл — "ґазетний стіл", — як він урядово називав ся. Але майже кождого вечера скидано ґазети на сусїдні менші столи, а на їх місце ставили карти.

Тут грали на високу скалю; неоден програв у тій салї весь свій маєток.

Як др. Янсен увійшов того вечера до салї гри, видав ся йому запах вина, перемішаний зї запахом тютюнового диму, дуже немилим. Він не прийшов сам оден. Свого товариша представив він зараз президентови клюбу, як свого краяна — Мінгера Манна.

— Краян? — повторив барон Едеркофен, подаючи з усьмішкою руку, — я думаю, що не буде більших двох противеньств, як ви оба.

Се була правда. Ясне, русяве волосє молодого фільософа дуже відбивало від чорного як смола волося

Мінгера Манна. Таксамо відбивала його рожева цера лиця від темножовтої його товариша.

— Так, але приналежність до тої самої держави ще не становить, що ми оба мусимо мешкати в одній і тій самій країні, відповів др. Янсен. Мінгер походить з Голяндських Індій і тільки подорожує по Европі, коли я є русявий Голяндець.

— Чи ви, пане Мінгер, останете тут довго? спитав барон, приглядаючи ся уважно ставному мущині, що був одягнений бездоганно, але зраджував єще недосьвід молодости.

— Я не можу вам в дійсности нічого сказати, пане барон, бо я не виробив собі певного пляну подорожи; лишаю ся там, де менї подобає ся і остаю там, як довго подобає ся.

— Як так, то ваша подорож може потривати дуже довго; — міркував розвеселений президент. — Щож на се ваші старі?

— О, я сам собі пан. Европа має дати менї все, чого я не можу мати в Батавії, бо коли вже осяду на своїй плянтації, не рушу ся з неї більше, — говорив молодий чоловік. Притім кинув поглядом на салю, немов хотїв сказати, що вже хоче зачинати "брати" те, що дає йому Европа.

— Я бажаю вам, щоби зажили ви підчас свого побуту тут, богато приємностий, пане Мінгер! — сказав барон. — Рівночасно лишаю вас самих, бо не хочу здержувати вас від уживаня приємностий.

Пан барон щез із великої салї, де картярі на "ґазетному столї" грали ріжні газардові гри. Барон не хотїв сего бачити, бо після клюбових статутів дозволяли ся тільки невинні гри як пікет, віст і подібні.

— Я думаю, що ми наперед щось перекусимо, — сказав Янсен і кивнув на слугу.

Сіли собі в кутку, звідки бачили добре цілу салю.

До їх столика приходило богато знакомих, поздоровляли Янсена і висказували йому свій жаль задля великого нещастя, яке стрінуло його. Вони випитували ся, чи нема ніяких слідів по злочинцях і лаяли безглядність поліції, яка оскаржила ще о злочин нещасну женщину.

Янсен розмовляв із всіми коротко, але чемно і висказував гадку, що його наречену мусять незадовго випустити, бо нема проти неї достаточних доказів .

— О, преціньі! — кликав високий, смаглий мущина, що з простягненими руками наближав ся до стола. — Як довго я не бачив вас, любий Янсене! Я був хорий і все надіяв ся, що ви прийдете до мене. Але я розумію, що ви через ту погану пригоду. Я ще не можу собі представити, що мій любий старий приятель умер такою страшною смертію. Я не міг прийти на похорон, — я нині вийшов з дому вперве по моїй хоробі!

— Щож бракувало вам, містер Гокінс? Виж виглядаєте зовсім добре!

— Ну, нічого не було страшного, але трохи неприємного — зубна пухлина — і я мусів оголити ся!

— Дійсно, ще сліди видно. Шкода таких хороших вусів!

— Правда? Мені дуже жалко. А зрештою чи позволите мені сісти на хвилину коло вас?

— Прошу, мені дуже приємно! Чи можу представити вам мого молодого приятеля, Мінгера Сенну Манна, з Батавії. Він приїхав вчера тут і хоче пізнати місто.

— Мені дуже приємно познакомити ся з вами,мій пане. Се чудесно з вашої сторони, пане Янсен, що ви можете мати хоч трохи розривки в такий смутний для вас час.

— Мені дуже жаль, — сказав Сенна Манн, стиснувши кріпко подану руку, — що я відвідав пана Янсена в такім нещасливім положеню. А я так тішив ся, що пізнаю його наречену і надіяв ся, що зможу зробити з його тестем якийсь інтерес.

— Що? То ви також займаєте ся такими справами?

— Ну, так безпосередно, ні! Але, бачите, минувшого року до намісникової жінки прийшла в гості одна анґлійська дама, яка мала на собі, такі чудові окраси, що намісникова жінка забажала мати свої рубіни так само оправлені, як Анґлійка. Мені здає ся, що її рубіни такі славні, що ніодна княжна пануючого дому не може чимось подібним похвалити ся. Анґлійка дала нам адресу ювілєра, що робив її окраси і ним був — пан Бельке.

— Дивіть ся! Така широка слава того нещасливого чоловіка! І ви, пане Мінгер, мусите тепер сидіти зі своїми рубінами, — сказав Гокінс.

— Що се? Яж преці не сказав, що я привіз рубіни зі собою, — відповів спокійно Голяндець. — Мені розходило ся в першій мірі о рисунки.

— Так, так. Я вірю. Не журіть ся, пане Мінгер! — Я сам займаю ся такими інтересами і знаю добре, що значить обережність. Чоловік через ті дурні камінї наражує своє житє. Як почуєш про який небудь морд того рода, зараз приходить охота закинути те все і

жити собі спокійно. Бог знає, що буду робити дальше, але се вже послїдний тиждень, що я займаю ся ще тими інтересами! Потім зажию собі спокійно й безпечно!

— Ви Американець?

— Так! Я вродив ся у містї Сан Франціско і думаю туди назад вернути. Калїфорнїя — то найкрасша країна в сьвітї!

— Мимо грозячих вічно землетрусів?

— Е, що там небезпека! Що значить небезпека для таких, як я! Трясенє землї, розбитє корабля чи морд — на се все чоловік мусить бути готовий! Я не належу до боягузів!

— Хиба, як є справа з зубами, засьміяв ся молодий мущина.

— Жарт вам вдав ся! — За те ваші вуси при такій операції не потерпіли зовсїм!

Сенна Манн, збитий з пантелику, погладив ся по горішній губі. — Вправдї мої вусики ще дуже молоденькі, але для мене вистарчають.

— Ну, щож, пане Янсен, чого мовчите? Киньте сумні гадки на бік! Може волите, щоби говорити з вами про ваше лихо? Кажіть, не трапила ще полїція на слїди?

— Прецїнь ви знаєте, що моя наречена в слїдчій вязници, — сказав Янсен зі смутком.

— Що за дурацтво! — Що за дикуньство! А підчас того правдиві злочинцї спокійні!

— Двох їх було, — сказав Янсен, отрясши ся з задуми.

— Двох? А звідки се знаєте?

Аліса бачила їх передтим, нім зімліла.

— А могла вона оповісти, як вони виглядали?

— Ні. Зворушенє й переляк за сильно поділали на неї. І з того розумна поліція додумує ся, що ніхто не доконав влому, лише сама таки Аліса ...... аж божевілле нападає мене!

— Чи се одинока основа підозріня?

— Ні, головна річ — се брилянт.

— Що за брилянт?

— Хибаж ви не читали часописий?

— Ні — бодай про сю справу нічого, — я думав, що лише слова: "прости мені!" є причиною увязненя.

— Де там! Коло Алїсиної постелі знайдено скровавлений брилянт.

— О! — То се вказувало би, що він належить до скрадених брилянтів?

— Того я не знаю, — сказав, здвигаючи раменами, Янсен.

— Як же оправдує ся Аліса?

— Ніяк! Вона зовсім нічого не знає, в який спосіб камінь там знайшов ся.

— Дивно. А чи не дав її був його пан Бельке? Прецінь панна Аліса так дуже любить брилянти.

— Так! — Тепер я розумію! О, Алїсо! Що за щасте! — Янсен жваво встав!

— Що з вами?

— О, нічого такого! Нічо мені не є. — Янсен глянув на свій годинник. — Вже одинайцята? Ну, так я нині не хочу більше нічого. Чи ви, Сенна, хочете грати?

— Ні, я хочу насамперед приглянути ся.

Оба пішли до стола. Дехто з грачів підносили го-

лови і витали Янсена й Гокінса; інші ж були дуже заняті грою, сиділи неповорушно і дивили ся з увагою на карти. Металеві гроші дзвеніли, паперові шелестіли, — притім чути було глубокі віддихуваня задля зворушеня.

Сенна Манн витягнув спокійно 20-марковий банкнот з кишені і заграв. Виграв, але гроші лишив; виграв знову і ще зо два-три рази. Потім взяв зі стола купку гроший і, не перечислюючи, сховав.

— Нема ніякої приємности в грі, — сказав недбало.

Гокінс засьміяв ся. — Зовсім слушно! Ставляючи такі малі ставки, чоловік не дізнає ніякої приємности. Як хочете виграти тисячі, мусите зачинати сотками. — Він виняв з кишені кілька банкнотів і поставив на стіл; по кількох мінутах їх на столі не було. Американець закляв. — Маю научку, що не треба давати поучень другим. Ви ще лишаєтесь? Я мушу відіграти своє. — Він присунув ся з крісломо до стола і грав дальше, забуваючи на своє окружене. Його опанував картярський шал.

—Чи посидимо ще трохи? — спитав нерішучо Янсен.

— Розуміє ся. Ви присїдайте ся то тут, то там! Я буду робити те саме — вкінци може нам гра богато цікавого принести.

Вони присїли ся до грачів. Але Янсен був подражнений. Його думки кружляли коло нещасливої нареченої. Одначе він не міг лишити свого молодого товариша самого. Коби бодай Гокінс схотів перервати свою дурну гру.

Але се потривало довше, як годину, нїм Американець встав від гри і побіг з нахмареним лицем до дверий. Догонили його в убиральнї, саме в хвилї, як казав слузї надягнути на себе плащ. Оба Голяндцї зібрали ся також.

— Чи підете ще трохи з нами пане Гокінс? — запитав Сенна Манн. — Пан Янсен приобіцяв показати менї житє міста в ночи і я цікавий оглянути його.

— О, так! в вашім віцї, — говорив Гокінс, стараючи ся побороти свій поганий настрій, — я буду вам дуже радо товаришити, але кажу вам з гори, що я програв всї гроші.

— Се дурниця! Менї дуже приємно буде, коли буду міг дивити ся на вас, як на мого гостя.

— Ви дуже добрий чоловік, Мінгер, — я із вдячністю приймаю ваші запросини, а в найблизших днях постараю ся сплатити мій довг.

Янсен перепросив їх, що мусить іти домів, на що вони радо пристали.

Вони ропочали своє волокитство так, як се є в модї молодих людий. Через цїлу ніч волочили ся по ріжних ресталрантах, балевих льокалях, кофейнях, не завсїди доброї слави. Около під до пятої над раном сидїли в однїй нічній кофейнї і пили чорну каву.

— Мушу признати вам, що розумієте ся на річи, — говорив молодий Голяндець при пращаню. — Я прямо одушевлений тим, що навязав знакомство з вами, мій пане! Бідний Янсен є в такім випадку не дуже приємний товариш. — Господи! Се таке природне в моїм віцї. — Ви впрочім самі се добре розумієте. — — —

— Очевидно, що розумію. Я буду дуже радо то-

варишувати вам, як схочете ще через тих вісім днів, заки відіду. Вправді я мешкаю дуже далеко, бо аж в Марієнталю, але мій офіс у місті і там застанете мене кождого дня межи годиною одинайцятою а дванайцятою.

— Красно дякую — я запамятаю собі. Але як ви дістанете ся тепер до дому?

— Тепер? Нічого страшного! Я піду тепер до мого офісу, пересплю кілька годин на софі, а потім піду до дому. Я часто так роблю. Мій слуга вже призвичаєний до того. Як я не прийду в ночи до дому, то він приїздить по мене візком до офісу о десятій годині рано.

— Дуже практично поступаєте, — сказав Голяндець. — Мушу затямити собі те. В такий спосіб чоловік забезпечує ся від пошукувань і має завсїгди як оправдати ся.

— Як ви думаєте про се? — заговорив Американець, нагло глянувши на Голяндця.

— От, як чоловік має шось незвичайного на думці, — сказав Голяндець сьміючись. — Чоловік може тодї бути "якраз у иншому помешканю" або що. Се чудесне!

Гокінс почав також собі сьміяти ся.

— Так, так, се практичне. Але де ви мешкаєте, Мінгер? Щоби я міг відшукати вас.

— Я мешкаю в готели "Курфірст", одначе я не люблю мешкати в готелю. Я буду старати ся знайти собі помешканє деинде.

— Як так, то я поможу вам завтра шукати! Добранїч або радше добрий день, мій пане!

В тих днях пересиджував Мартин Янсен дуже час-

то в клюбі. Вів грав часто і на високі суми, чого він вже довго не робив, волочив ся аж до раня зі своїм молодим приятелем і з тим другим добродієм і видавав дуже богато гроший. Дехто не звертав на се уваги, але його близші знакомі, що знали його маєткові відносини, покивували головами й почали щораз холоднійше здоровкати ся із ним, особливо тоді, як стало звісно, що він входить в товариство жінок поганої слави. Молодому Голяндцеви ніхто не брав сего за зле, але розумний мущина, що щойно втратив свого тестя, котрого наречена находила ся в слідчій вязниці, той міг трохи повздержати ся від таких легкодушних вибриків.

Пані Майнер що раз рідше бачила ся з нареченим своєї панночки, але вона від инших довідувала ся про зміну його способу житя, яка її зовсім не могла подобати ся. При найблизших відвідинах Аліси не могла здоржати ся від того, щоби не висказати своїх заміток що до того.

— Він волочить ся завсїди зі своїм чорним приятелем, отой біленький пан доктор, — говорила вона з обуренєм, — до мене більше не приходить; — вже через чотири днї він не запитав про вас, паннунцю. Вчера вечером бачив його старий радник, той, що мешкає на третім поверсї, в театрі Апольо. Сидїв з Голяндцем, Гокінсом і з иншими мущинами й дамами. — Се зовсї не личить мущинї, що має наречену!

Аліса вхопила ся рукою за голову й прикусила губи. Вона не сказала нї слова. —

4.

Справа із замордованєм золотаря Бельке не поступила вперед. Мимо усильних старань поліції годі було відшукати слід.

Тодї старий Шмідт став просити о дозвіл бачити ся з Алїсою і одержав його.

Він прийшов головно тому, щоби принести спис річий, які становили маєток по небіщику Бельке. При тім показало ся, що весь маєток замордованого золотаря становив ледви половину зрабованих брилянтів.

Пан Шмідт сподївав ся, що суд увільнить Алїсу, як вона тільки скаже всю правду; він думав, що неможливе, щоби чоловік жертвував своє житє за бездушні камінї. —

Але Алїса тільки головою похитала. — Можуть брати все! сказала вона зі смутком, — я не потребую вже нічого. Поки буду жити, буду могла мешкати в нашій хатї, — як же потребувати му чогось, зможу заробити.

— Гм — але що скаже вам на те ваш нареченний?

Вона вибухла плачем. — Я не буду нїколи віддавати ся, пане Шмідт!

— Ох, панно Алїсо! Хто був би сподївав ся того. тодї, як ви не послухали волї батька, що не хотів, щоби ви заручили ся з отим доктором! Він взагалї не хотів нїякого вченого, який не розумів би ся на інтересах, — а пан доктор не хотів навіть чути про те, щоби бути купцем! Ох, а тепер — тепер. — Панно Алїсо, я завсїди любив доктора Янсена, бо виглядав на порядного, солїдного чоловіка, але тепер я мушу вірити

в те, що говорять люди, а саме, — що він заручив ся з вами лише задля маєтку!

Аліса піднесла голову. — Чому так, пане Шмідт?

— Гай, гай — я не повинен говорити вам сього, до того ще й у сю хвилю — але — бачите — моє серце рве ся, як я мушу на таке дивити ся! Я з жінкою був вчера в театрі "Аполльо" і бачив там доктора з ріжними людьми. —

— В товаристві жінок, — сказала Аліса і зблїдла.

— Так, було й се, — потвердив він дрожачи, — але було притім богато ріжних людий. Як я йому вклонив ся, він поблїд, а як я віддалив ся, почув, що оден з його товариства спитав: "Чи не був се книговодчик, блаженної памяти, пана Бельке? — Ви, пане Янсен, мусите забути на все, що пригадує вам немилу подію-"

— А він відповів на се? — спитала Аліса, сперши дух у собі.

— Так, але. —

— Ну, то скажіть се менї, любий пане Шмідт, я прошу вас!

— Отже я скажу. Він відповів: "Я вже забув про те все, мій любий! Щож мало би вязати мене з тими споминами? Гроший і так не маю!"

Аліса впала на столець. Тремтїла на цїлому тїлї.

— Ще одно, — говорив старий слуга, стараючи ся успокоїти дївчину, — як знаєте, деякі вартісні річи вашого батька і дещо з вашого майна є опечатане. Чи ваші власні діяманти є між тими річами також?

— Мої? — і Аліса зробила дуже великі очи: — нї, пане Шмідт, нї, вони не можуть бути межи ними!

— Гм, я глянув на шию тої дами, що йшла під руку з др-ом Янсеном і, — можу присягнути — побачив

на ній діямантовий ланцюх зроблений минувшого року після вашого власного рисунка. Памятаєте — той роблений в колоски. —

Аліса зойкнула глухо. Її очи жевріли, її лиця горіли. Вона побігла до електричного дзвінка і потиснула ґузик.

—Я хочу говорити зі слідчим судією,—сказала вона до входячого судового слуги, — я маю сказати йому богато важного.

—Що ви хочете робити, панно Алїсо? — питав переляканий Шмідт.

— Що я хочу? — відповіла вона, піднїсши гордо голову, — я хочу пімстити ся за мойого батька і за мене!

За кілька хвиль увійшов судія, що щойно закінчив засіданє і з великою цікавостю глядів на арештантку.

— Пане суддя, — сказала Аліса, — я не хотїла до тепер нічого зізнавати. Але я тепер нарозуміла ся і заявляю, що я памятної місячної ночи пізнала добре лиця обох вломників.

— Так? —

— Так. Перший, що держав ще в руці окровавлений інструмент, був малий і мав велику, чорну бороду. Він був менї чужий, але другий, що саме тодї отворив був скринку з діямантами, — вона завагала ся хвильку, — другий був — мій нареченний, доктор Мартин Янсен.

Оклик переражeня роздав ся із уст судії.

— Ви оскаржуєте свого нареченого, д-ра Янсена, о замордованє вашого батька і зрабованє діямантів княгинї Долгорукої?

— Так, — сказала Аліса різко.

— Чи ви готові повторити своє оскаржене в його присутности?

Алїса тремтїла, одначе успокоїла ся скоро.

— Так!

Судія відвернув ся і видав слузї деякі розкази. Потім попросив Шмідта, щоби вийшов і сказав Алїсї, що її поведуть небаром до слїдчої салї. — Чи можу післати вам, панно Алїсо, шклянку вина? Ви потребуєте підкріпити ся.

Алїса подякувала. — Я чую ся нинї здоровійшою, — я буду держати ся добре.

Д-ра Янсена арештовано в часї обіду. Він сидїв в однїй елеґантнїй винярнї з Сенною Манном, Гокінсом і ще з двома членами клюбу.

Він не ставив нїякого опору, також не оказував нїякого зворушеня; кинув тільки бистрий погляд на молодого Голяндця і подав йому на пращанє руку.

— До чорта, — сказав Американець, як полїцай і арештований зникли, — се миле відкритє! Чоловік вже й апетит стратив. Згадка про те, що я сидїв при обідї разом з убийником і злодїєм, не справляє менї зовсїм приємности!

— О, подібні річи зовсїм не перешкаджають менї обідати дальше, — сказав Сенна Манн і кивнув на кельнера, щоби подав йому тарілку. — Щож можемо ми знати про всїх людий, з якими нам приходить ся стрічати ся? Ми на Джаві безпечні перед такими випадками. А в Америцї, як менї про се говорили, кождий такий, що є чим небудь, погорджує неморальними людьми!

— Даруйте! — промовив Гокінс. — Я уродив ся в

Сан Франціско і знаю там цілу масу таких людий, але ними ніхто не погорджує!

— Дійсно? Вам у такім товаристві не нудило ся? Меніж знову здає ся, що такі взірцеві люди є дуже нетовариські. Я рішучо ставлю висше неморального чоловіка від морального; — виключаю, розуміє ся, злодіїв і убийників.

— Алеж слухайте, панове, — говорив оден із двох присутних при столї членів клюбу, — арештоване пана Янсена ще не доказує нічого; в такий самий спосіб моглиби ви говорити, що дочку замордованого чекає кара смерти через те тільки, що її обвиняють о співучасть в злочині!

— О, коби так заручені були справцями злодійства! — закликав із захватом Сенна Манн! Подумайте, яке було би то цікаве: Заручини, любов, рабунок, морд, весілє й шибениця.

Американець занепокоїв ся. — Та мовчіть же! Як можна так підозрівати такого доброго приятеля!

— Гм, — говорив инший приятель клюбу, — він був у послїдних часах дійсно дивний. До того ще пускав тілько гроший! Звідки він брав їх? Він жеж не має ніякого майна, — се я знаю дуже добре.

— Ет, що там! Зять такого богатого чоловіка, як був небіщик золотник, може позволити собі на те, щоби пускати много гроша. Так само, як може кому небудь дарувати прекрасні діяманти, — говорив Гокінс, сполїкуючи поволи пальці в мидничці. — Ви бачили той красний ланцюх, що він подарував учера красній Міллі? То були камені незвичайно дорогі, білі, як сніг, — я розумію ся на них, мої панове, прецїнь се мій інрес.

Ніодин з присутних не відповідав. Вони кінчили з поспіхом обід і, як тільки скінчили, зараз заговорили.

— Чи хочете проїхати ся? — запитав Гокінс молодого Голяндця. Його двоколїсний віз стояв на улиці, погонич сидїв непорушно на нїм і держав віжки.

— Дуже радо, тимбільше, що ви їдете до свого бюра! Се незвичайно мудро, що моє мешканє находить ся зараз побіч него. О, ви вмієте вибирати помешканя для молодих людий! Я що день все більше вдячний вам за такий знаменитий вибір. Лише через один однїський дім в сїм містї міг би я вибрати ся з сего помешканя!

— О, се через котрий?

Гокінс взяв віжки, Голяндець усїв коло него, а слуга заняв задне сидженє.

— Лише через дім погибшого золотника міг би я покинути теперішне своє мешканє, — відповів зі сьміхом Сенна Ман. —Скажу отверто, що я люблю таємничість над усе і я дуже радо хотів би спати в такім домі, до якого незнакомі люди найшли якийсь незнаний вхід.!

— Я думаю, що хід вів через шкляні двері, — колиб се дїйсно була справка Янсена, — сказав Гокінс сухо. — Надто, було се даремне задушевне бажанє, винаймати Бельків дім. Бо дім перейде на місто, як вимре тільки родина Бельке і я переконаний, що потім — — — — він затяв коня.

— Що "потім"?

— О, нїчого, потім. Алїса ще жиє, а може живуть також які свояки, що одідичуть дім.

— Як то? Таж кажете, що дім належить до міста.

— Ах, се така стара історія! Прадїд погибшого

Бельке, — а може ще прапрадід, — свого часу одержав був від міста землю під будову дому даром. Він був будівничий і побудував містови після величезної пожежі тілько богато нових будівель, що міська рада постановила нагородити його. Вона дарувала йому землю під будову власного дому, який одначе міг переходить в спадку тільки для синів.

— Так отже він не належить до Аліси?

— Лише так довго, як довго вона жиє. — По її смерти він переходить на власність міста, як не найде ся жаден прямий потомок отого старого будівничого.

— Та може який зявить ся.

— Хто знає. Я родоводу Бельків не знаю.

— Е, дурниця дім Бельків! Як я не можу замешкати в тім домі, то що обходить мене та ціла справа. — Чи пємо каву в мене, чи в вас, Гокінс?

— Як хочете — — — —

— Отже, як ви лишаєте мені вибір, то я прийду нині до вас. Мені приємно в вашій буді, бо до своєї я ще не привик як слід. Я що йно мешкаю в ній вісім днів і мабуть не привикну до неї.

— Ще привикнете. А хвилями, кілько захочете, приходіть до мене.

— Я незвичайно вдячний вам, пане Гокінс, — сказав Голяндець з жаром. — Я не знаю властиво, що почав би я тут без вас! Ви не вірите, який я радий тому, що ви відложили свій відїзд!

— Мене тішить се, що можу зробити вам тим приємність, — відповів Американець, здержуючи коня, — воно добре для моєї справи. Дійсно, бо коли я занадто волочу ся, то таке товариство, як ваше, опамятує мене. Але та проклята кража діямантів псує інтерес.

Кождому ювілєрови тепер здаєть ся, що всякий кусень дорогого каменя, який він має, чекає лише на те, щоби в ночи прийшов злодій і забрав його.

Сьміючись підходили до бюра Американця. В дверах Американець ще раз оглянув ся.

— Ідіть наперед, Мінгер, я хочу дещо розказати наймитови. Він мусить поїхати тепер до дому, а вечером має приїхати по нас до театру.

Сенна Манн вибіг скоро східцями на веранду і відчинив шкляні двері ключем, що дістав від Американця. Так само скоро увійшов він до покою і придивляв ся споза навіконниці розмові пана з погоничем. Погонич стояв у зовсім поправній поставі коло коня і покірно слухав, що казав йому пан. Тільки один, одніський раз створив рот і голосно засьміяв ся.

Як Американець увійшов до бюра, Мінгер Сенна Манн лежав протягнувшись на канапі і пускав клуби диму сиґаретки в воздух.

5.

По очах судії можна було пізнати, що він був зовсім певний вини Янсена.

Аліса Бельке оповідала докладно, що діяло ся памятної ночи. Як вона збудила ся через гамір і почула голос батька, накинула на себе ранню нагортку і побігла в напрямі, звідки походив гамір. В спальні найшла батька, який лежав на землї із підрізаним горлом, з якого обильно плила кров. — Злочину доконано отже коротко передтим, одначе замордований не рухав ся вже.

— Чи ви кликали о ратунок?

— Ні! Мені немов би хто перевязав горло, — я не могла добути із себе й одного слова.

— Чи каса була вже відчинена?

— Так! Перед нею стояло двоє людий.

— Чи кімната була осьвічена?

— Так. На батьковім столику сьвітила ся мала електрична лямпка, а на землї горіла ясно досить велика лїхтарня.

— Яка була се лїхтарня?

— Вона була випукла в перед, як лїхтарня від ровера, лише що трохи більша.

— Чи оба чоловіки завважили, що ви прийшли?

— Так, вони обернули ся, я побачила, що їх погляди звернені на мене і з переляку упала я без памяти на землю.

— Ви зімлїли?

— Я не знаю, чи я була зімлїла,— але я не могла рушити ся, хоч чула всьо, що діяло ся довкола мене.

— Гм. То ви чули всьо? Прошу отже оповідати дальше!

— Як вони зблизили ся до мене, я завважала, що хтось нахилив ся надімною. Я вчула його віддих і — думала, що леда хвилька згину,— але не могла ворохнути ся. Відтак взяли мене, занесли до сусідної кімнати і поставили на софу. Я чула, як менї піднимали повіку, але я не могла рушитись.

— Потім я лишила ся сама. Я чула ще, як перешіптували ся недалеко мене, чула, як оден домагав ся моєї смерти, але другий обставав при тім, що я повинна жити.

— Чи тим другим був ваш наречений?

— Я припускаю, що то він бажав того, бо говорив що залюблена дурочка не зрадить його ніколи.

— Чи відтак опустили оба кімнату?

— Так, я почула скрипіт, немов скрипіт дверий що тяжко відчиняють ся, а потім стало тихо,— ні, потім годинник вибив пяту годину.

— Отже о пятій годині злочинців вже в домі не було. А котрими дверми могли вони вийти з дому?

—Я не знаю. Я чула скрипіт лише одних дверий, але вони мусїли відчиняти й зачиняти бодай двоє дверий!

— Се цікаве. Але приходім до головної точки: ви кажете, що виразно бачили лиця злодіїв?

— Так.

— Так опишіть їх коротко.

— Оден був малий, мав проймаючий жахом погляд, чорне волосє і густу повну бороду. Він мав у руці ніж — чи який инший прилад — і менї здавало ся, що я бачила на нім кров.

— А другий?

— Другий був др. Мартин Янсен, — сказала, глубоко віддихаючи, Алїса.

— Чи ви зовсім певні сего?

— Таж я добре знаю пана Янсена, — сказала Алїса. — Я бачила кучеряве, русяве волосє, коротку русяву бороду, — тільки був менї чужий його страшний погляд, яким він глянув на мене, відвернувшись від діямантів.

— Одначе може бути богато людий з русявими борідками! Ви не завважали впрочім ніякого знаку, по якім ви могли би сказати, що то був дїйсно ваш наречений?

— Так. Як він підійшов до мене, притиснув скринку з діямантами лівою рукою до грудий і я на його пальци дуже добре бачила перстінь з червоним каменем.

— Гм. А бачили ви, де він поставив діяманти, як згинав ся, щоби взяти вас у свої рамена?

—Ні. Я на хвильку, як він згинав ся наді мною, я зовсім обезпритомніла.

— А як-жеж взяв ся діямант коло вашої постелї?

— Я не знаю того. Може він загубив його, як мене заносив туди.

— Ви не знаєте, чи се є оден із каменів княгинї Долгорукої?

— Менї здаєть ся, що так, бо батько не держав у помешканю нїяких инших ювелів.

— А чи ви самі не мали дуже цінних окрас?

Алїса завагала ся. — Так, — говорила вона по хвилї, — я мала богато дуже красних каменїв. Батько при всякій нагоді обдаровував мене ними, бо я була дуже жадна їх. Мій наречений — я думаю про дра. Янсена, докучав менї завсїди через те і старав ся вмовити в мене, щоби я не носила прикрас.

— Так воно. А чи ваші окраси були дома тої ночи?

— Ні. Кілька днів передтим я дала їх Янсенови на переховок.

— Всї ваші прикраси?

— Так, всї. Я задержала в себе тільки одну золоту шпильку.

— Чому так?

Алїса счервоніла ся. — Я приобіцяла йому, що не буду носити більше нїяких дорогих прикрас. Він ува-

жав се гріхом, носити такі дорогі окраси, коли в той самий час инші люди примирають з голоду.

— Ох, так др. Янсен є філянтроп? Чи ви віддали йому свої прикраси, щоби обернув їх на добродійні цїли?

— Нї. Тільки на те, щоб призвичаїти ся до простоти, бо я носила на собі за богато окрас. Він мав мої дорогоцїнности передержати тільки через якийсь час.

— То ви, панно Алїсо, мусїли дуже любити свого нареченого! — Пан Шмідт оповідав про те, як любили ви носити на собі дорогоцїнности. Се є доказ незвичайного привязаня, коли ви відрекли ся їх.

Алїса мовчала.

Судія кивнув на писаря, а відтак сказав остро: — А чомуж ви, панно Бельке, не кажете того, що ви відчинили двері свойому нареченому?

Алїса видивила ся на него. — Ви не вірите менї?

— Розуміє ся, я вірю вам, лише не вірю тому, щоб злочинцї вийшли з дому без вашої помочи.

— Так ви бачите в менї убийницю мойого батька?

— Нї. Ви не відчинили свойому нареченому дверий для таких цїлий. — Ви думали, що любов веде його в ночи до вас і запізно вже отямили ся у своїй глупотї. Чи не так воно було?

— Ох, Боже мій Боже, — шептала Алїса, прижмурюючи очи.

— Тому також благали ви у мерця прощеня, не правда?

— Нї! скрикнула дївчина і гордо глянула судії в очи. — Нї, — не звіть мене дурною. Пане, я пішла спати того вечера, як любляча дитина, як щаслива наре-

чена і як богата дївчина; а як пробудила ся, була бідною сиротою. Я стратила батька і втратила також судженого, — тому я не хочу занапащувати й себе! Коли я зробила ошибку, що старала ся ратувати судженого, то за те я вже достаточно відпокутувала. Так, я просила трупа батька мого о прощенє, але тому, що я заручила ся з тим чоловіком проти батькової волї. Згодом батько пристав на моє бажанє, як побачив, що я не хотїла за нікого иншого віддавати ся, але ніколи не був з того радий, се я знаю!

— Чи ваш батько жив добре з паном Янсеном?

— Більше-менше, так. Батько полюбив його вкінци. Він завсїди сподївав ся, що Янсен ще змінить ся і стане купцем.

— А доктор не хотїв?

— Нї. Він не хотїв і чути нїчого про се. Він завсїди говорив, що сама гадка про те, що він мусїв би першому лучшому чоловікови кланяти ся, аби той зволив купити щось, страшна для него.

— Так! — Судія потиснув за ґузик від дзвінка і приказав слузї , який зараз зявив ся, увести доктора. Алїса зблїдла. Увійшов її суджений.

Він також був дуже блїдий і глянув на дївчину дуже сумним поглядом.

— Чи ви чули всї слова отсеї дївчини? — спитав слїдчий судія.

— Так, кожде слово.

— Щож ви скажете на се, пане доктор?

— Нїчого, хиба се, що я вийшов з дому мого тестя о 10-ій годинї вечером, а вдруге увійшов до него на другий день о 9-тій годинї рано.

— А де провели ви увесь той час, межи десятою

вечером а девятою рано? Ваша господиня заявляє, що ви не прийшли до дому і що ученик, який прийшов по вас о семій годині, не застав вас.

— Се правда. Я не був тої ночи дома. Я студіовав.

— О, — а де і що, як сьмію спитати?

Др. Мартин Янсен легко усьміхнув ся. — Пане, я можу сказати вам докладно, де я перебував тої ночи, але воно не поможе мені нічогісінько. Я не докажу тим моєї невинности, бо не посьвідчать мені ні дерева, ні доми, анї навіть прохожі.

— Чи ви не хочете твердити, що цілу ніч блукали?

— Цілу ніч? Ні! Лише від третої години. До того часу можете віднайти мої сліди почасти в клюбі, почасти на площі Елїзи.

— То ви робили там свої студії?

— В деякій мірі, так. Як вийшов я від своєї судженої, був дуже подразнений. Пан Бельке зробив менї знову предложенє, щоби я вступив до його інтересів і виобразував ся під його доглядом на купця. Ставляючи таке жаданє, приобіцяв справити нам весілє на другий місяць. Але, що я дуже люблю мою суджену і не маю більше ніякого бажаня, як тільки, мати єї своєю жінкою, тому я не згодив ся на таке предложенє мого тестя. Я заявив йому, що він не поступає зі мною людяно, коли хоче показати менї рай, але в злуці з пеклом.

— Чи ви вважаєте купецтво пеклом?

— Купецьку ляду — без сумнїву. Для мене нема нічого бридкійшого, нічого страшнійшого, нічого противнійшого, як стояти за лядою і зависїти від бажань людий. На сьвітї не повинні істнувати ніякі інтереси! Кожда держава повинна основувати такі склади, де

піддані одержували би всьо, чого потребують до життя, щоби устали вже всякі конкуренції й шахрайства, що підкопують людське достоїньство, — щоби не треба було дивити ся на свого приятеля, як на ошуканця, що продає товари висше ціни.

-- Се дуже цікаві погляди, др Янсен. Чи ваша суджена знала їх?

— Розуміє ся. — Янсен глянув на Алїсу, а вона поволи притакнула.

— Гаразд. Отже ви не хотїли бути купцем на всякий випадок. Чи ви думали, що зможете жити зі своїх научних праць?

Алїса в тій хвилї глянула бистро на чоловіка, якого обвинила о такий страшний злочин. Її очи жевріли.

Мартин Янсен похитав головою. — Жити? З научних праць? Ні. Я не вірив у таке. Бодай дотепер ще ні. Але я надіяв ся здобути з часом добру славу популярними відчитами і оголошуванем друком моїх ідей.

— Боротьбою проти інтересів ви хотїли зробити інтерес — сказав глумливо слїдчий судія. — Пане доктор, час в дїйсности є надто дорогий, щоби слухати таких дурничок. Де були ви в ночи як доконано злочину?

— Як я вийшов із площі Елїзи, пішов на лїво за місто аж до кладовища. По дорозї поступив до деяких звичайних кнайп, щоби випити шклянку вина і поговорити дещо з господарем. Даруйте, що я зачинаю ще раз від того, але я збираю в такий спосіб мій матеріял. Я можу вичислити вам, кілько я видаю щоденно гроша лише на звичайні щоденні потреби.

— Про те иншим разом. Оповідайте дальше.

— Від кладовища пішов я гостинцем. Ніч була досить темна, але я призвичаєний до того рода прогульок.

— Ви не боїте ся блукати в час такої пітьми?

— Ні, а чогож я мав би бояти ся?

— Таж трапляють ся волокити. Чи ви носите при собі яку збрую?

— Лише палицю і малий штилет, що його мені моя наречена дарувала.

—Чи маєте його при собі?

Янсен пошукав у кишени. — Ні. Він мусить бути в моїм столику.

— Але тої ночи мали ви його зі собою?

— Я мусів би сказати неправду, колиб хотів відповісти рішучо; я не знаю чи я мав його.

Аліса глянула на него. Судія завважав се і спитав: — Чи ви хотіли би щось сказати, панно Бельке?

— Так. Як я того вечера питала пана Янсена, чи має штилет, він впевняв мене, що має.

— Правда. Моя наречена бояла ся за мене, як я вибирав ся на того рода прогульки і тому дарувала мені штилет;— з тої самої причини я говорив її заєдно, що маю штилет коло себе, хоч деколи не мав.

— Чи ви, панно Бельке, знали те дивне уподобанє свого судженого?

— Знала.

— Пане доктор, чи можу спитати вас, пощо робили ви такі нічні прогульки?

— Я вже сказав: для студій,— зглядно для роздумуваня.

— Так. Отже ви "роздумували" такої темної ночи. Колиж вернули ви домів?

— Коло осьмої години. О шестій годинї я зїв снїданє в тій гостиници, що коло майфельдської дороги.

— Добре. Се дасть ся розслїдити. Тепер до иншої справи. Признаєте ся до того, що ви взяли дорогоцїнности своєї судженої до себе?

— Розуміє ся. Алїса дала їх менї зі своєї волї.

— В якій цїли?

— Вона хотїла прихилити ся до моєї просьби і не носити більше дорогоцїнностий.

Він глянув на дївчину поглядом повним любови, але вона й не подивила ся на него.

— Чи ви маєте ще ті дорогоцїнности?

— Лише часть, пане судія.

— Як то? То ви попродали?

— Так. Алїса буде напевно знати, на що я обернув гроші.

— Дійсно? — скрикнула дївчина. — Притім зірвала ся з місця і глянула гнївним поглядом на свого нареченого. — Пощо затратили ви мої річи?

— На те, щоби вияснити отсю сумну справу, — відповів він строго, дивлячи ся її в очи.

— Також і мій нашийник?

— Єго передівсім, Алїсо, він жеж прецїнь спровадив мене сюди.

Вона стала плакати .

— Пане доктор, прошу, говоріть ясно!

— Дуже радо. Я не є богатий, се знає моя суджена дуже добре. Щобиж викрити слїди якогось злочину, на се треба гроший, — неправда? Тому, думаю, я не поступив зле, коли продав її ювелї. Вони були мої.

— Неправда! Я дала їх тобі на переховок!

— Ти дала мені їх зі словами: візьми їх, вони твої так само, як і я!

Аліса закрила лице руками і не дивила ся більше перед себе.

Судія глянув на свій годинник.

—Йдім до кінця. Пане доктор, чи ви знали про те, що в пана Бельке були діяманти княгині Долгорукої?

— Так; я бачив рисунки моеї судженої.

— Чи знали ви також їх високу ціну?

— Ні — раз тільки сказав був пан Бельке, що вони дуже коштовні.

— А знали ви, де переховував пан Бельке ювелї?

— Я думаю, що він раз згадав був про те, але мене інтересували дорогоцінні камінї замало.

— Отже ви не знали напевно, де вони переховували ся?

— Про те я ніколи не думав.

— І ви заперечуєте те, що ви в ночи злочину були в домі свого тестя?

— Як найрішучійше!

— Ви перечите тому, що панна Бельке стрінула вас коло каси і, що ви її омлїлу занесли до другої кімнати й положили на софу?

— Богом клену ся, — Аліса милить ся!

Не відкриваючи лиця, дївчина похитала головою.

— Позвольте на хвильку, пано Бельке! Пане доктор, покажіть, прошу, свою ліву руку: чи се той самий перстень,, що ви бачили? Ану, пане Янсен, візьміть отсю книжочку так, наче би се була скринка.

Янсен взяв подану книжочку. Аліса глянула на пальці.

— Так — о, перстїнь. І близна — о, се він. — І вона упала без руху на землю.

— Ой Боже, вона не видержить- — кликнув др. Янсен і приклякнув коло неї. — Я вас прошу, пане судіє, постарайте ся, щоби її пустили з вязниці на волю. Там ще є камінів на яких десять тисяч марок. Вони можуть послужити як застав. Проче зужито. — Правда, що воно вистарчить, щоби бідна дївчина вийшла на волю.

— Я подивлю ся, що дасть ся зробити. На всякий випадок здоровлє панни Бельке є дуже підкопане.

— Бідна Алїса! Моє коханнє! — шептав Янсен і гладив її по русявій головці. — Лучше колиб ти нїколи не бачила була діямантів!

Поставили непритомну на столець і післали по лїкаря.

Заки відпроваджено др. Янсена, судія взяв ще раз його ліву руку і уважно оглянув. — Деж є близна?— спитав він?

— Що за близна?

— Гм, таж панна Бельке говорила про перстїнь і про близну.

— Але-ж не мав нїколи нїякої близни на руцї.

— Гм, — а може коли яке зранене?

— Нї, таж придивіть ся самі, чи є ту яка недавно згоєна рана!

Шкіра була гладка, без нїяких близн, зовсїм біла, старанно плекана рука вченого.

Судія здвигнув раменами. Др. Мартина Янсена відпроваджено.—

6.

Аліса Бельке вийшла на волю. Сего вимагав стан її здоровля.

Одначе підозрінє, що вона в якийсь спосіб таки брала участь в злочинї, лишило ся при нїй.

Се показало ся на тім, що нїхто з її численних приятелів і знакомих не відвідував її.

Крім старого домашного лїкаря, що ходив коло неї і старого слуги Шмідта, не приходив нїхто до таємничого помешканя. Всї жителї дому вимовили помешканя, тільки лишила ся одна вдова по фельдфеблеві, яка домагала ся зате зниженя цїни мешканя.

Аліса приймала все рівнодушно. Панї Майнер не таїла ся зовсїм зі своїм огірченєм. Не могло ся тільки в її голові помістити, як би міг др. Янсен бути вбийником її пана.

— Панно Алїсо, ой, коби ви не милили ся! — говорила вона від часу до часу. — Я також стала гнївна на него, як він несподївано зачав гуляти, — але я думаю завсїгди, що се був тільки вплив його чорного приятеля. — Такий чоловік, що приходить з країв, що росте там кава, а люди там чорні, не знають наших звичаїв, а доктор, що має також голяндську кров у собі, подобав собі того чужинця.

— А мої брилянти? — спитала зі смутком Алїса.

— Гм, він продав їх, бо потребував гроший, тай уже; — також віддав він менї моїх пять сот марок із тих гроший, — се він сказав менї зовсїм отверто.

Одного дня принесла її стара Майнер візитову картку, на якій було імя "Сенна Манн."

— Се той заграничний приятель пана Янсена, — шептала зворушена старуха, — він просить, щоби ви позволили йому говорити з вами в одній дуже важній справі; певно розходить ся о пана Янсена. — Чи може ввійти?

— Та пощо? Я була би щаслива, коли б могла нічого й не чути про те все! — скликнула Аліса.

Але старуха не взяла сей виклик за відмову і відчинила чужинцеви двері.

Молодий Голяндець увійшов поволи.

— Я дуже вдячний вам, що не відмовили менї, панно Бельке; — я так бажав пізнати вас! Мій приятель Янсен оповідав менї богато про свою наречену!

— Дійсно? — сказала Аліса холодно. — Я мушу заявити вам, що не чула ніколи ще вашого імени.

— Се дуже можливе. Чи будете такі добрі і схочете менї добре приглянути ся, панно Бельке?

Аліса глядїла здивована і з повним жаху напруженем приглядала ся темним чертам Сенни Манна. Відтак глубоко зітхнула.

— Отже я не подібний до того другого злочинця, що його ви бачили побіч свойого судженого?

Вона здрігнула ся. — Що ви хочете тим сказати?

— Нічого більше, лише те, що я тїшу ся, що так є воно. Бо ви, як почули, що пан Янсен ходить завсїди з якимсь чорним панком, подумали: — "то той другий." Неправда?

Вона мовчала, бачучи, що він не милить ся. Опісля сказала: — Звідки знаєте ви те, що я говорила перед судією?

— Я приятель вашого судженого, панноБельке.

— Ви говорили з ним про ту справу?

— Так. Пан Янсен говорить, що невинний.

Молода дівчина здвигнула раменами.

— Чи ви вірите в його вину, моя панно? Ви не відповідаєте нічого? Бідний Мартин! А я приобіцяв, що при вашій помочи до чотирох тижнів найду правдивого злочинця!

— Менї, здаєть ся, що обіцянка була за поспішна! Виж не знаєте тут нї людий, нї обставин.

— Гм. Але може. — Так ви не хочети помагати менї?

— Ох Боже, що моя поміч поможе? Я сама прецїнь під опікою поліції, як підозріла!

— То не шкодить нічого. Розходить ся лише о те, щоби ви відповіли менї на деякі питаня. Знаєте в моїй країнї такі випадки не належуть до надто рідких, отже чоловік може згодом набрати деякої вправи в розслїджуваню положеня. Чи хочете служити менї вашими відповідями?

— Я не знаю, що мало би вам се принести, — ви прецїнь знаєте перебіг мого переслуханя.

— Ох, те переслуханє! Ту розходить ся лише о справу, а не о причину. Впрочім скажу вам отверто, що коли дійсно виявить ся вина вашого судженого, я сейчас умиваю від того руки. Успокоює вас се?

Алїса змучена притакнула. Усе було їй таке рівнодушне. — Ну, питайте, я буду вже відповідати вам.

— Дякую! Насамперед: Чи має др. Янсен якого ворога?

Алїса задумала ся. — Ніякого, о скільки я знаю,— сказала відтак. — Противно, всї люди любили його. Навіть тодї, як стратив увесь свій маєток, всї тільки жалували його.

— Чи ви були вже заручені в той час?

— Ні. Але ми знали ся вже.

— Як відносив ся ваш батько до заручин?

— Він спочатку, з огляду на свій інтерес, не хотїв і чути нїчого про се.

— Так, але з особистих зглядів?

Алїса завагала ся. — Мій батько занадто любив купецтво, щоби міг не уважати ідей Янсена сьмішними. Він говорив менї зразу, що я не маю що й думати про такого рода злуку.

— Але ви таки поставили на своїм?

— Так. Я з туги зовсїм розхорувала ся. Тодї батько старав ся пізнати Янсена близше і він йому щораз більше подобав ся. — Янсен уміє кождому подобати ся, — сказала Алїса з огірченєм.

— Гм. То він має певно богато приятелїв?

— Нї, не забогато, — бодай таких, яких він уважає приятелями. Таких має він навіть мало. Оден із його найблизших приятелїв помер минувшого року, другий переніс ся на схід. Остав тільки син нашого домашнього лїкаря, що є ґімназїяльним учителем, а з новійших приятелїв є пан Гокінс і Голірод.

— Хто вони?

— Перший, се приятель батька в інтересах. Голірода — знаю мало, але Янсен цінить його дуже.

— Чи вони оба Американцї?

— Я так думаю, але певно не можу сказати.

— І оба залицяли ся до вас, — правда?

— О нї! Гокінс, що правда, мав намір старати ся о мою руку — але Голірод! Се старий парубок, який взагалї не може стерпіти нїяких жіночих єств. Він

Март . . . , думаю, панови Янсенови, завсїди відраджував заручувати ся. Др. Янсен говорив, що він безустанно говорив, що жінки приносять нещастє.

— Так, так. Не можна сказати, щоби він не мав нї трошки слушности. — А чи булиби ви веліли арештувати свого нареченого, коли би він не дав був ваші брилянти отій красній Міллі ?

Алїса, при тих, зовсїм неожиданих, словах, зірвала ся. — Що — що се значить? Звідки ви знаєте про се?

Молодий Голяндець засьміяв ся. — Таж я через чотирнайцять днів був невідступним товаришем вашого судженого! Але лучше повернїм до його приятелїв. Де можна стрінути того пана Голірода? В клюбі я нїколи не бачив його.

Вона з мукою успокоїла ся. — Пан Голірод? Він був учера в мене.

— Так. Щож він хотїв властиво?

— Він питав ся про свого приятеля й про те, чи міг би помочи йому. Але він був ледви дві мінути і так страшно глянув на мене, що я переконана, що він скорше приписує менї той злочин, нїж панови Янсенови.

— А як він виглядає? Чи він ходить також до "Міжнародного кружка."

— Нї, він не терпить клюбів. Він, о скільки я знаю, займає ся соціяльною полїтикою. Звідси походить та його приязнь з Мартином.

— Як же він виглядає? — спитав із нетерпеливостю Сенна Манн.

— Ох! — Він малий, має темне волосє й чорні вуси, — властиво не має вже, оголив собі.

— А як давно?

— Я не знаю. Се я вчера завважала, бо не могла навіть пізнати його.

— А де він мешкає?

— При Северінській улиці, під числом 2; але він звісний з того, що кождого півроку переносить ся.

— Він виглядає менї на досить цїкавого блазна. Чи се всї його близші приятелї ?

— Так.

— А що можете сказати про Гокінса? Чому не хотїли ви бути його жінкою?

Алїса счервонїла. — Я не любила його. Батько був би дуже радий, коли би він був став його зятем!

— Він є торговець діямантів?

— Так, батько робив при його помочи добрий інтерес часом.

— Чи він мешкав завсїгди тут?

— Ми пізнали його зо два роки взад. Але, о скільки знаю, тут, у містї, мешкає він ледви десять місяців. Передтим приходив він до міста завсїди лише на кілька днів; часами навіть замешкував у нас.

— Отже він був у близкій приязни з вами?

— З батьком, так. Менї здаєть ся, що він знав наших свояків в Америцї.

— Ви маєте свояків в Америцї?

— Так, давно колись виїхав туди батьків стрик, одначе зносини межи нами а ним перервані. Батько нехотїв чути нїчого про него; як давнїйше дїдусь часами про него згадував, за кождим разом батько гнївав ся.

— Коли помер ваш дїдусь?

Аліса зітхнула, вважаючи питанє безцільним.

— Перед пяти роками. Він мав вісімдесять пять літ; той, що поїхав до Америки був наймолодший із семеро рідні, дідусь був найстарший. А може схочете ще знати, відки походила його жінка?

Сенна Манн усьміхнув ся. — Простіть менї мою влїзливість, але воно мусить так бути. Дуже часто при помочи несподіваного случаю можна дістати зовсім змінений образ справи. Але вернїм ще до пана Гокінса. — Він отже був приятель вашому батькови?

— Так. Він розуміє ся добре на купецьких справах і через се дуже подобав ся батькови, який бажав мати такого зятя, щоби міг стати його наслїдником в інтересї.

— Гм. Але з того не було нїчого. Чи він показував себе дуже розчарованим, як ви дали йому гарбуза?

—Нї! він через якийсь час держав ся здалека від нас, але згодом став приходити знову і заховував ся зовсім так, як давнїйше; хиба, що не балакав вже так часто до мене і довго не просив нас до себе на вечер сьвітляних образків.

— А звичайно він робив се?

— Так. Він має велике замилуванє до сьвітляних образків, уміє дуже добре ходити коло сьвітляного апарату і викликувати ріжнородні образи.

— Так ви знаєте й помешканє його. А чи бував той пан Голірод також у него?

— По правдї, я не знаю того, — сказала умучена Аліса.

— Я вас лишу зараз, пано Бельке, — сказав Сенна Манн чемно. Менї дуже прикро, що я вас так мучу,але воно є дуже конечне, щоби розпитати старанно

про ваших близших знакомих. Особливо з чужинцями треба бути дуже на обережности.

— Ви так думаєте? Таж ви сам чужинець!

— Саме тому, — сказав він усьміхаючи ся. — Я знаю добре, як легко чужинцеви входити до тутешніх родин і здобути їх довірє. Тутешньому горожанинови так легко справа з тим не йде, бо його випитують зараз про ріжнородні посьвідки й порученя. Але для Француза, Анґлійця, — для них всї двері отвором, без огляду на те, хто вони. Дивіть, я не довго тут, а міг був що день мати инше запрошенє, колиб був тільки хотів. А ще я хотів спитати: чи відвідують вас тепер часто?

— А хто має мене відвідувати? сказала з огірченєм Алїса. Мене уважають винною або хочуть чекати, як скінчить ся справа.

— А чи пан Гокінс був уже тут?

— Нї, його не було навіть на батьковім похоронї.

Сенна Манн задумав ся через хвильку, а відтак говорив: — Ви мешкаєте тут самі тільки з вашою господинею?

— Так, але під доглядом полїції.

— О, се нїчого! Ви могли би вийти звідси кождої хвилї! Ви стратите се вражінє зараз, як перемине тільки перше зворушенє. Тепер, панно Бельке, слїдує моя просьба, бо напитав ся вже я вас доволї.

— Чогож ви бажаєте?

— Чи переховали би ви оден цїнний предмет у вашому мешканю?

Дївчина глянула на него, не розуміючи його.

—Чи ви гадаєте, що по такім випадку сей дім буде зовсїм безпечний на таку річ?

— Власне тому. Я вірю трохи в пересуди. Я маю дуже красні ювелї, що не є мої, а які я хотїв би заховати в безпечне місце. Моє мешканє є дуже доступне для всїх, а повірені дорогоцїнности є доброю покусою для таких легкодухів як я.

— Тому хочете менї їх повірити? — сказала вона з легкою усьмішкою .

— Так. — Я, бачите, думаю, що нікому не прийде на гадку, робити влом до дому, якого стереже полїція.

— Та воно, що до того, то правда, але для мене—

Вона піднесла очи і стрінула ся з незвичайно пробшибаючим і поважним поглядом Сенни Манна. Збентежена замовчала.

— Чи можу принести до вас дорогоцїнности, панно Бельке?

Вона притакнула мовчки.

— Дякую вам. Як позволите, я прийду завтра рано до вас знову. — Він чемно вклонив ся, одначе вона не подякувала за його вклін.

7.

Було се три днї пізнїйше.

Мінгер Сенна Манн сидів у свойому мешканю за снїданєм. Годинник показував десяту.

Його молоде лице сіяло незвичайною радістю. Саме в тїй хвилї, як хотїв закурити гаванське циґаро, почув на дворі голос свого нового приятеля, містра Гокінса.

Вкоротцї той був в серединї.

— Ну й як? Добре тобі по вчерашнїм, Мінгер? Ти

вже снідаєш? А, до лиха, Ти виглядаєш так, як колиби не знав слова "нежит", коли можеш після такої ночи мати добрий апетит! Я крім одного горнятка чаю не міг більше нічого зїсти!

—О, я маю чудесний жолудок, мій друже. А мої нерви передержують не такі річи як одна приємно проведена ніч. Одно лише є, чого я не можу знести—а се горівка, яка зараз запоморочує мене, хотяй була би найлучша. Се одна тільки моя біда. А що ви скажете на те, що в час моєї вчерашньої неприсутности доконано в мене влому?

— Влому . . . Алеж мій друже коханий! Як можете бідному чоловікови завдавати тілько страху! — Се досить красний жарт!

— Я зовсім не жартую, — сказав поважно чужинець, — злодій перешукав усі мої шафи й скритки. Що він шукав там, я не знаю, — на всякий случай не знайшов нічого.

— Як так воно, то мабуть не був се злодій, який перешукував ваші скритки, — говорив Гокінс і присів ся до стола. — Ви мусіли певно дати красній Міллі причину до ревнивости.

— Чи ви думаєте, що вона розбивала би двері й замки, щоби тільки знайти любовний лист иншої женщини? — Як бачу, у вас богато фантазії!

— Даруйте, що я не довіряю, щоби се був влім але я з досьвіду знаю, що ревниві жінки вміють уживати штучок.

— О, в мене штуки не поможуть, — засьміяв ся Сенна; — деб я зайшов, коли би спускав ся тільки на звичайні замки! Я знаю одну маленьку річ, що робить всякий замок нездатним до того, щоби отворити його

штучно, а втворити його можна тільки по розбитю. — Як думаєте, що я жартую, ходіть і подивіть ся на замки моїх річий.

Американець встав і пішов до бюрка, по якім у першій хвилї не можна було нїчого пізнати. Одначе оглянувши близше відкрив, що оба замки від побічних шуфлядок було дуже штучно розбиті. — Не видно було нїякого ушкодженя на дереві, а оба замки висїли відірвані в серединї.

— Справно, що? Я незвичайно счудований такою старанною роботою! Колиби я знав таку штуку, пішов би до якогось банку!

— Що ви таке говорите, Сенно Манн! — сказав похитуючи головою, Гокінс. — Менї ся річ дуже неприємна. Чи дійсно вам не вкрали нїчого?

— Я не маю в сїм мешканю на крадїж нїчого! — сьміяв ся Сенна Манн. — Гроший беру з банку тілько, кілько менї потреба, а инших цінних річий — я взагалї не держу в себе.

— Я дотепер завсїгди думав, що ми, Американцї, практичні люди, — але тепер мушу вам відступити пальму першеньства. Я вірю, що такий чоловік, як ви, заховав би й найцїннїйшу річ. Ви мусите навчити мене сеї штуки, Мінгер, — я скажу вам отверто, що я бою ся о себе. Чоловік їздить по сьвітї з найцїннїйшими річами і нїколи не є певний, чи не буде мусів пострадати задля них житє!

— Робіть так, як я! — Кликнув молодий Голяндець, але поправив ся зараз, — то значить, так, як робив би я, коли би возив зі собою дорогоцїнности: кладіть їх завсїгди в найзвичайнїйші місця! Не вкривайте їх, бо скритки найлекше віднайти!

— Се правда ! Та коли то дуже тяжко додумати ся того, де буде найзвичайнійше місце!

— В рубець подорожного покривала можна зашити цілу купу малих каменів. А ковбаса, що їсьте на снїданє, терпелива прецінь, а се буде порядний жарт, як ви зїсьте кілька куснів з неї, а проча часть буде начинена вашою подорожною калиткою.

— Се дійсно чудесний спосіб! Я мушу собі його затямити.

— О, я знаю ріжні. Подумайте собі, що наші чорні слуги, там на Джаві, се злодії з роду, там нема таких порядних слуг, як приміром ваш погонич.

— Дійсно, се перла, не чоловік. Що правда, трохи зухвалий, але за те можна спустити ся на него. А се головне.

— Розуміє ся. А довго він вже служить у вас?

— Відколи я тут. Може візьму його зі собою, як буду їхати, хотяй його товариство зробить подорож дуже дорогою. Бо я дуже тяжко призвичаюю ся до нових людий.

Сенна сьміяв ся. — На таке, ви ідеальний чоловік; бережете вірність до смерти, а все лише з призвичаєня! А чи ви ще не думали нїколи про женячку, пане Гокінс?

— Думав уже. Але жінка більша невигода, ніж слуга; жінцї не мож звірити ся!

— То можна розвести ся.

—О, се, мій друже, получене з численними клопотами й коштами. Нїчо друге не можна так скоро дістати й нїчого другого не можна так скоро збути ся, як жінки — се затямте собі!

— А я умів би порадити собі! — сказав молодий Голяндець. — Коли би менї жінка більше не подобала ся, то прямо лишив би її й оженив ся з другою. Коли би друга доходила кривди, можна одержати сейчас розвід, не правда? А що через сей другий слюб слюб стає неважний, я позбуваю ся за одним разом обох і можу шукати собі третьої.

— Що ви наговорили — сказав, киваючи головою, Гокінс, — таж у кождому краю є закони!

— Але Богу дякувати, не в кождому краю однакові. Я позволю сказати собі, що саме в Америцї закони про подруже є майже в кождому містї инші. Треба лише до того примінювати ся і можна жити вигідно. Але прийде час, що й я візьму ся до роботи. Я думаю залицяти ся до панни Бельке.

— Так? А ви що там хочете?

— Передівсім така молода і красна дївчина! — сказав Сенна Манн і легко зарумянив ся. — До того ще, як знаєте, сам дім має для мене притягаючу силу.

— Цїкавий смак! Я відвідав вчера доктора Янсена. Біда! Його суджена сама обвинила його о злочин. Оскарженя такі, що рівнають ся майже доказам вини. А він очевидно заявляє, що невинний.

— Так говорить кождий, аж доки не засудять його, — сказав Голяндець. — Я вірю всьому, що він менї говорить.

— Ну, ну — — —

— Розумієть ся, чомуж би нї? Як викаже ся пізнїйше брехня, то вже не моя річ. А що властиво за чоловік той ваш краян, пане Гокінс, той містер Голірод?

Лице запитаного нахмарило ся.

— Щож ви хотіли би в него, мій друже? Він собі звичайний дивак і зовсім нездалий в товаристві.

— Я хотів би бачити ся з ним. Янсен згадував про одну його соціяльно-економічну працю, яку я хотів би дуже радо бачити. Чи завели би ви мене до него?

— Ні, приятелю, сього не зроблю, — сказав рішучо Гокінс. — Той мій краян є менї дуже осоружний. Я не хочу мати з ним нїчого до дїла.

— Гм — менї з сим не дуже спішно. Може стріну його колись случайно. Чи підете зі мною до панни Бельке? Чи ви вже знаєте, що княгиня відкликала свої домаганя? Мене се дуже тїшить, що знаю, що бідна дївчина лишає ся бодай у добрих маєткових відносинах; чи вона має намір провадити інтереси дальше?

— Можливо. — Американець задумчиво глянув у склянку, що її держав у руках. — Так, я піду з вами. Я уважав дотепер, що се буде неприємно, наприкрувати ся дївчинї своїми відвідинами, але давати за довго чекати на свої відвідини, — моглоби викликати фальшиві здогади.

— Розуміє ся. Сьвіт такий поганий. — Сенна Манн засьміяв ся голосно і взяв зі шафки рукавиці. — Чи ваш візок є тут, пане Гокінс, чи підемо пішки?

— Перрі мусить тут бути, — сказав Американець, — я піду погляну.

Сенна Манн не спішив ся, щоби дивити ся йому в слїд; він не пішов прямою дорогою через мраморний вестибуль входу, але по кількох мінутах вийшов задними дверми і перейшов через подвіре на дорогу. Там побачив він Американця, як повільним, але острим тоном говорив до свого погонича і, як той також придушеним, але гнївним голосом відповідав йому.

Оба погляди притім були звернені на головний вихід дому.

— Гело, Гокінс, що є? — кликнув Голяндець підходячи до них.

Американець з переляком оглянув ся. — Бай Джьов, Мінгер, ви виконуєте атентати на мої бідні нерви оден за другим. Як коли би я й так не мав уже клопотів! Подивіть ся лише на коня. І пан Перрі каже, що він чистий! Бачите — а я щойно похвалив так його перед вами!

—Е ба! на слуг не треба гнївати ся,— сказав молодий Голяндець і скочив на красний візок. — Ніодин підданий не є такий, щоби не було можна його заступити.

* * *

Панна Бельке приняла обох мущин. Вона завсїди ще була блїда й умучена, але її поведенє, яким уміла здобути пошану у всїх людий, було тепер таке як давнїйше.

Вона подякувала пану Гокінсови, що відвідав її і висказала своє співчутє задля його хороби, через яку він не міг взяти участи в похоронї її батька.

— Я думала, що ви відїхали, — сказала вона спокійно, без закиду. Але Американець зрозумів її слова як закид. Він заявив, що йому незвичайно прикро входити до мешканя, в якім його нещасний приятель поніс таку страшну смерть, що жертвував тому Янсенови свою поміч, як полїція не по правдї арештувала дочку замордованого, — що, одначе, незадовго всьо вияснить ся і . . . .

— Я прошу вас, пане Гокінс, — перебила йому врештї Алїса, — не думайте, що менї ваша неприсут-

ність справляла прикрість! Менї приємнїйше було на самоті, нїж у чиїм небудь товаристві. Що я терпіла від того часу, того не зможе поняти жаден чоловік, я мушу сама збути ся тих терпінь, як хочу жити. Булоби дуже великим добродійством для мене, колиб я була мусїла вмерти.

— Се страшне, слухати з уст молодої дївчини річи, що роздирають серце, — говорив Сенна Манн. — Панно Алїсо! На вас житє чекає; ще і воно принесе вам цьвіти за потоптані пучки!

Вона хитнула головою.

Американець завважав, що тепер вона ще краще виглядає, нїж передтим зі сьвіжими румянцями; — казав, що є люди, яким горе до лиця. Він уважно приглядав ся її і замітив, що вона дуже часто на слова Сенни Манна румянїла ся і що рідко дивила ся на него.

Зачав говорити про невинність Янсена і стрінув на холодну мовчанку.

Як попращав ся, Голяндець стояв ще хвильку з дївчиною і щось її шептав до уха; Гокінс чув, як вона відповідала: — Вони лежать в тім самім місци — нїде нема безпечнїйшого місця, се знаєте самі!

— Що ви маєте за тайни з малою повдовілою нареченою? — спитав Гокінс свого товариша по дорозї.

— О, нїчого інтересного.

— Ей, — щось ви за дуже приятель для неї! Добре, що бодай Янсен безпечний в арештї!

— А то чому? Хиба він ревнивий?

— Того я не можу вам зрадити. На всякий случай отся красна Алїса має ту пристрасть, що з заздрістю шукає того, що дає терпінє. Отся русява дївчина має більше темпераменту. нїж хто сподїває ся. Воно

оплатило би ся вже здобути оту, на погляд безборонну, а в дійсности таки добре боронену кріпость.

— Ви думаєте, що там можна би щось здобути? спитав наївно молодий.

— Хиба ви відносите инакше вражінє? Я не можу про те ніяк судити.

Американець замовк. Він зсадив свого товариша коло одного реставранту і заявив, що мусить їхати домів, до Маріенталь, щоби коня погодувати добре і лучше вичистити.

— А нині в вечер? — кликнув за ним Сенна Манн.

— О десятій годині в ресторані Елїзи! відповів той. — Голяндець притакнув із задоволенєм.

8.

— Хочу говорити з паном Голіродом! — сказав Сенна Манн, як якийсь неясний голос, у відповідь на його дзвоненє, спитав, чого собі бажає.

— Я не можу з ніким говорити, — була відповідь.

— Дуже менї прикро, але тут розходить ся о важну річ.

— Що називаєте ви важною річию? Чи відносить ся воно до національної економії?

— Ні якраз. Але відносить ся воно до справи др-а Янсена.

Настала перерва. Сенна Манн побачив, як відслонив ся маленький отвір у дверях, умисно зроблений на те, щоби бачити гостя і як змірило його бистре око.

Вкінци забрязчав ключ, двері відчинили ся. Сенна Манн стояв перед малим панком зі сїрим волосєм, який привитав його не дуже приязно.

— Ви зовсім забарикадували ся, пане Голірод, — заявив гість з усьмішкою. — Чи ви всім незнакомим не довіряєте так, як мені?

— Чи ви вважаєте себе за щось незвичайного? Я ховаю ся перед непотрібними відвідинами. Чого ви хочете від мене?

— Я хотів властиво лише навязати з вами знайомість. Мій приятель Янсен оповідав мені про вас богато цікавого.

— Відколи є Янсен вашим приятелем? Я вас не знаю зовсім.

— Моя приязнь з ним є така стара, як приязнь з паном Гокінсом.

Голірод зморщив брови, глянув на молодого чоловіка і сказав: — Я не маю часу на непотрібні відвідини, про се я вже говорив вам. Бувайте здорові! — Притім зробив такий рух, наче хотів випхати гостя за двері.

— Заждіть же хвильку, пане! Чого згадка вашого краяна є для вас така немила? Преці ж Янсен із ним — собі приятелі.

— Янсена я знаю, — бурмотів Голірод, — вас не знаю й зовсім не хочу знати. Крім того тамтой другий не є мій краян.

— Ні? Хиба ви не Американець?

— Ого — коли би прийшло ся мені всякого чоловіка, що, Бог зна, чого перебував кілька літ в Америці, звати моїм краяном, — тоді я зайшов би далеко!

— Тай справді — гм. — Одначе жарт на бік, містер Голірод, я приходжу до вас в дійсности тому, щоби пофільософувати з вами трохи. Я займаю ся від кількох літ ідеєю, як справити торговлю цілого сьві-

та на лучший, простійший а притім хосеннійший шлях. Бачите, мій батько має просторі цукрові плянтації. Він продає свої плоди до фабрик, фабрики гуртовим торговлям, ті перепродують меншим купцям, а від тих через руки безчисленних маленьких купчиків переходить та річ до вжитку людий. Чи не булоби воно лучше, коли би держава переняла торговлю в свої руки, — я маю на думці кожду істнуючу державу в сьвіті — і, щоби достарчала своїм підданим всіх потрібних річий по одній ціні у цілому краю?

— Ви на тім не розумієте ся зовсім, — сказав з погордою Американець. — Слухаючи вашого базікання, здаєть ся мені, що ви вирвали свою ідею Бог зна звідки, — може від Янсена, — що?

— Власне, Янсен збудив у мені сю гадку; я був би дуже радо поговорив з ним про те близше, але перешкодило його арештоване .

— Так, так, оте арештоване є знову доказом нестійности законів. Та сама держава, що одному позволяє продавати дорогоцінности дармоїдам і дурням, вязнять другого на основі першого лучшого підозріня.

— Так, але скажіть, — що робило би ся з ювелями, коли би вони належали до держави?

— А чомуж не може виробляти собі прикраси всякий, кому тільки се справляє вдоволенє. Чи прикраси не були би аж тоді дійсними прикрасами? Тепер всякий той, що гроші одержав у спадку, вкрав або дістав в дарунку, обвішує ся дорогоцінностями, — а торговець тих красних річий є в вічній небезпеці втрати житя задля них. — Милі відносини, правда!

— Чи ви вірите в вину Янсена? — спитав Сенна Манн безпосередно.

Американець погладив ся рукою по горішній губі, як коли би були ще там вуси. Він глянув прошибаючим зором на питаючого, який одначе зовсім не збентежив ся.

— Але як воно сьмішно виглядає, — кликнув молодий чоловік із сьміхом, — як ви гладите ся отак по горішній губі. — Воно ще мабуть недавно, як ви веліли обголити собі вуси?

— Два доми звідси дальше мешкає мій голяр. Він скаже вам більше про се, — бувайте здорові! ———

Голірод відчинив двері і майже випхав свого гостя на двір.

Знову брязнув ключ і Сенна Манн стояв задуманий на східцях. Нараз голосно розсьміяв ся і відійшов.

* * *

У веселому настрою стрінув він того вечера свого приятеля Гокінса в ресторані Елїзи. Сейчас став розповідати Американцеви про візиту в його краяна і щиро сьміяв ся з того, що той приймав його в сїнях і, що трохи не викинув у воздух, як він спитав про Янсена.

— Яж казав вам, що Голірод неотесаний брус — говорив, здвигаючи раменами, Гокінс. — На всякий випадок я не хочу мати з ним нічого до діла.

— Ох Боже! Воно для мене такий жарт, що я був би й не подумав нїколи! Я ще досї не можу здусити в собі сьміху. Я хотів би мати такого чоловіка своїм надворним блазном. За його здоровлє, Гокінс, мусим чогось доброго випити!

— Знаменито! — Підчас того не буде перешка-

джати мені гадка про него, — впрочім він для мене дуже осоружний.

За першою фляшкою пішла друга й третя. Відповідно до скількости випитого алькоголю молодий Голяндець розохочував ся щораз більше. Американець похитував головою.

— Що з вами нині, Мінгер? Ви зовсім не тямите себе !

— Що хочете! Я вдоволений. Я одержав добрі вісти з Батавії і з нагоди того випив чарочку. — А горівка запоморочує мене відразу.

— Так воно — так. Добрі вісти. Щож, поводить ся там вашим добре?

— Моїм? Говорене . . . Так, їм поводить ся знаменито. Так, як коли би воно колись підданим зле вело ся в час неприсутности пана!

— А чули ви також щось про ту гарну жінку, котрої ювелі ви мали дати до переробленя?

— Про міністрову жінку? — Розуміє ся. Вона прислала дуже гарний рисунок на взір старинних узорів, чудесний, кажу вам, щоби я дав його золотникови. Вона, очивидно, ще не одержала того мого листа, в якім я написав її про випадок.

— То ви не телеґрафували?

— Та пощо? Знайде ся тимчасом инший золотник.

— Дивно, що ви завдаєте собі стільки труду і шукаєте чогось, — говорив Американець з насьмішкою.

— Ха, ха, ха, я думаю поступити в сім місци хитро, — засьміяв ся Голяндець і випорожнив одним душком чарку. — А чи знаєте ви, хто робив рисунки замордованому золотникови?

Гокінс глянув на него. — Ви думаєте про панну Алісу?

— Пст — хто се каже? Я не сказав нічого.

— Я так догадую ся. Але як ви не маєте тут діямантів, то рисунки не поможуть нічого. А ваша знакома добродійка не вишле своїх дорогоцінностий, не маючи певности, що дістане їх назад!

— А вжеж, що так! — Молодий чоловік щораз більше розохочував ся. — Але вона знає, кому повірити такі річи, ха, ха, ха . . .

— Одначе головна річ у тім, що ви не маєте з тим нічого спільного, Мінгер!

— Ні, я не маю нічого спільного з тим ні, ні! Який чудесний чоловік із вас, Гокінс!

— Ходіть, підемо, — напирав Американець, якому очивидно неприємний був добрий гумор його товариша, тому що гості, що сиділи недалеко них, звертали вже на се увагу.

— Так, ми підем, — повторив тамтой співучим голосом. — Тепер підем до театру, правда?

Гокінс задумав ся хвильку.

— Добре. А потім до цукорні. Я велів мойому слузї, щоби приїхав туди по мене.

В театрі стрінули вони знакомих. Стан молодого Голяндця, який виступав звичайно, як добре вихований мущина, викликав загальне вдоволенє. Він безнастанно сьміяв ся і плів нісенітниці. Він розповідав несотворені дива про свою джаванську вітчину, про своїх чорних слуг і свої плянтації. Також говорив богато про красу жінок і про їх богаті убори.

Як він сидів пізнійше з Гокінсом і многими иншими в цукорні і пив стеблом своє морожене, витяг-

нув нечайно якийсь папір із кишені і подав товаришам. — Чи не є се чудесна окраса, мої панове? Придивіть ся на каміні, — самі рубіни; — рубіни, яких ви тут не бачили еще. Девятьдесять два рубіни, всї зовсїм рівні й незвичайно чисті, кождий із них вартує пятьсот марок. До сих прийдуть ще камені, що на діядемі, — але я не маю його рисунка — одначе деякі з них є більші, ніж сї, а також брошка. Цїлість оцїнена на яких сто тисяч марок, а се є лише дуже маленька частина тих дорогоцїнностий. Властителька має богато цїннїйші брилянти, а сафіри має такі красні, що й подумати годї.

Товариші оглядали рисунок з незвичайною увагою. Нашийник виглядав дуже поєдинчо: Помежи золотими листками тягнув ся рівномірно взірець цьвітів.

— Сорок шість тисяч марок за такий дурний нашийник . . . — бурмотїв оден з оглядаючих.

— Я волїв би вже мати ті гроші, що він коштує, — сьміяв ся инший.

— Ох, коби ти був мій! — говорила одна красна дама.

— Мовчіть, панно Міллі, виж прецїнь дістали від пана Янсена брилянти такі гарні, як і сї! — сказав до неї Американець, який кинув на папір тільки перелетний погляд.

— Що менї з него, як полїція відбере його від мене знову? А вона зробить се напевно, як тільки отого жертволюбного панка засудять, — говорила вона з запалом. — А до того та цїла річ вартувала би найбільше яких шість тисяч марок, як хотїла би я її продати !

— На вашому острові мусять бути величезні богацтва! — говорив оден з присутних. — Чоловік дістає велику охоту вимандрувати туди.

Але Джаванець не слухав тих всіх слів. Він тільки підсьміхав ся.

Гокінс глянув на годинник. — Сенно Манн, віз чекає вже, поїдемо домів!

— Добре! Віддайте мені назад мої рубіни.

Стали шукати за папером, але його вже не було. Джаванець надягаючи плащ і накладаючи на голову капелюх, забув про него і вийшов з льокалю без рисунка. Як сідав на віз, мусів йому помагати слуга, бо його ноги не могли вдержати його.

— Повний як барилка, — бурмотів Американець, як його товариш упав змучений на сідало.

— Як думаєте, пане, завеземо ми його до дому щасливо?

— Мусимо, — відповів той, здвигаючи раменами.

Молодий мущина спав собі підчас того зовсім добре. Далеко чути було його хропінє.

Як підїхали до його помешканя, старав ся Гокінс збудити його, але заходи були даремні.

— Він певно має в кишени ключ, — говорив слуга, найлучше, занесім його до бюра й пошукаєм.

Вони так і зробили. Занесли сплячого до бюра й поставили на диван. Тут він перший раз пробудув ся, обернув ся на бік, розсьміяв ся і белендів:

— Добре, добре, загасіть сьвітло, бо я хочу спати !

— Тепер я мушу відвести коня, а ви пошукайте ключа, може найдете, — сказав слуга.

Американець остав сам із своїм приятелем. Він почав обережно перешукувати його кишені. Виняв звідтам кілька ключів, лист, портфель, хусточку, щіточки до волося, олівець і ще щось мале, завинене в папір. То послїдне він розвинув і найшов там червоний як кров камень, величини грубого зерняти гороху. Здивований наблизив його до електричної лямпки, що сьвітила ся на столї: з малого каменя розходили ся дуже красні лучі; — то був прекрасний рубін.

Тихенько підійшов Гокінс назад до сплячого і взяв лист, що лежав біля него. Початок листа був писаний голяндською мовою. Гокінс, хоча не знав добре тої мови, зрозумів одначе, що автор чи авторка наказувала Мінгерови, щоби мав ся на обережности, що радила йому, щоби зложив для проби каменї після взірця, бо, здаєть ся, межи каменями трохи за богато золота. — — —

Американець поглянув з усьмішкою від листа на сплячого, а від него на камінь. В тій хвилї увійшов Перрі.

— Щож?

— Гляди! — І його пан показав йому лист і камінь. Оглядав обоє зі здиванем.

— Ми трохи за довго коло него, — сказав по хвилї. Мусимо йти!

— А то чого? Все прецїнь в найбільшім порядку!

— Занадто пяний!

— Звичайне базїканє!

— Але моє базїканє завсїди на місци, се ви добре знаєте. Вже нам пора йти.

— А що з ним робити?

— Віднесіть його до його помешканя і скінчена справа.

— А чого так спішити ся? Я хотівби стрібувати, чи не говорить він крізь сон.

— Насамперед поукладайте назад те все в його кишені!

Американець вложив мовчки рубін із всїми иншими річами назад у кишенї свого гостя. Відтак станув близко коло него і заговорив спокійним, не дуже голосним голосом: — Чи не був то красний той жарт з Американцем?

Сенна Манн не ворухнув ся, але його лице скривило ся до сьміху.

Тодї кликнув Гокінс голосно: — Але рубіни, Мінгер, рубіни!

Голяндець підняв ся в снї і старав ся піднести свої повіки. Відтак повів рукою до кишені, в якій був схований той одинокий рубін, став хитати головою й говорив: — Що - о ? Де - е ? Вони — безпечні. Панно Алїсо — — — ? О нї, дім, в якім доконано недавно влому, безпечний, ха, ха, ха!

Гокінс глянув здивовано на слугу.

— Він дав їх Алїсї.

— Чисте божевіллє!

— Отже?

— Нї!

— Гаразд. Нехай спить тут. Я також змучений. Добра ніч!

Ранїшне сонце збудило Сенну Манна. Він обернув ся і побачив, що його приятель спить, на наборзї зробленому леговищу, на підлозї. Він пробудив ся також і оба глянули на себе заспаними очима.

— Ох голова моя, голова! — нарікав Сенна. — Що я властиво пив учера? Чого властиво сплю в вашій — буді? Маєте ви тут каву?

Американець підняв ся позїхаючи. — Кава є, але ми мусимо самі собі її приладити. Ви, мій друже, за богато ликнули собі вчера того добра і ми не могли ніяк завести вас до вашого мешканя, бо ви спали, як камінь.

— Дійсно? Я не знаю, що би то було, — я звичайно годен дуже богато видержати! Скажіть менї: говорив я в снї?

— Чи говорили? Можливо. Я також спав, як борсук.

— Так, я думаю, передтим, заки ви мене поставили тут. Хтось говорив до мене, щоби й я говорив. Але се були самі дурницї, ніодного мудрого слова! Так, дійсно, — ніодного мудрого слова!

— Алеж, милий Боже, будьте спокійні; менї ви не оповідали нічого. Ви хропіли весь час знаменито.

— Так? Хропів? То добре. Ох, як болить мене голова; — се називає ся нежит, неправда?

— Я думаю. Але горня чорної кави вам поможе.

Але з тим молодим чоловіком не було богато що починати. Він не мав властиво ніякого нежиту. По снїданю зараз попращав ся і пішов до свойого помешканя.

Як Гокінс задзвонив до него в полудне, сказала йому господиня, що молодий пан ще спить і, що велїв небудити його під ніяким услівєм.

Гокінс вернув ся.

— А що, нема його дома? — спитав Перрі, не рухаючи ся з свойого сидженя.

— Спить, — відповів Гокінс.

— Дійсно? Переконайте ся добре, бо я міг би заложити ся, що я бачив його нині рано в Марієнталь.

— Дурниці! — Добре, я подивлю ся. — Гокінс вернув ся і задзвонив щераз. Він сказав господині, що мусить говорити з паном Сенна Манном і застукав до дверий Сеннової кімнати.

В відповідь почув страшний голянський — проклін. За яких дві мінути відчинили ся двері.

— Що стало ся, що ви перервали мені такий смачний сон? — сказав молодий Голяндець. — Чи горить де?

Американець глянув кругом себе по кімнаті, в якій не було ніякого порядку. Вбранє, що його мав Сенна минувшої ночи на собі, лежало тепер серед кімнати на підлозі.

— Я хотів тільки дати вам рисунок до ваших рубінів, Мінгер, що його я найшов в цукорни, — сказав Гокінс. — Се було необережністю з вашої сторони чванити ся тим. В такім міжнароднім місті, як се, яке в додатку лежить ще недалеко границі, лучають ся ріжного рода злодійства; — а ще в нічних ресторанах.

— Лучше, колиб ви були не будили мене, — бурмотів Сенна Манн. — Кілька годин сну є для мене тепер вартнійші, ніж дурний рисунок. Я взагалі жалую, що я взяв ся за ту справу. Се чиста крутанина голові. До того ще та дама, як показуєсь з отсьої нинішної телеґрами звернула ся тепер до иншого золотника.

Американець взяв подану депешу, що надана була в Франкфурті над Меном: Приїзджайте зараз сюди, в своїй справі з Батавії, бо я відїзджаю слідуючого

тижня. Як що там безпечно, не привозїть, бо я ще не рішив ся. — Золотар Кох.

— Що ви скажете на се? Так, як би я не мав нїчого більше до дїла, як займати ся тільки золотарськими справами!

— Ви думаєте їхати?

— На чорта я робив би се! Лишаю ся тут і бавлю ся! Се все дрантє спакую і відішлю туди, звідки прийшло, нехай іде до лиха!

— Ну, ну, не горячіть ся так дуже! Воно лучше, як ви ще трохи собі поспите! До побаченя!

Перед домом стояв Перрі і розмовляв з господинею. Вона сперла рамена на бедра і похитувала головою на згадку про поведенє її нового комірника. Як Перрі висказав здогад, що Сенна рано кудись був вийшов, вона розсьміяла ся. — Відколи прийшов від пана Гокінса, навіть не рухнув ся нікуди. Я принесла йому снїданє, але він лише розібрав ся і просив о цілковитий спокій. Здаєть ся, він ніколи не мав ще тілько в голові! — говорила вона.

— І щож? —сказав Гокінс, як сїв на своє місце на возї.

Погонич цмокнув на коня і кінь потюпав. — Ви вже давно не були в товаристві, — сказав Перрі по хвилї.

— Де? В клюбі чи в Марієнталь?

— В Марієнталь.

— То добре. Щож, — завтра?

— Лучше позавтра, хотяй — — —. Найлучше було би — — — але то нїчо! Я не знаю, але той Голяндець не подобає ся менї!

— Алеж, Перрі, се чудесний хлопець!

Перрі помахував лише головою.

9.

Перед мешканем дра Янсена задержав ся віз. З него висіло двох мущин, які пішли до просто умебльованої кімнати.

— Я немов у снї, Сенна, — сказав Мартин Янсен і розглядав ся з радістю по своїх чотирох стїнах, з якими так добре з жив ся. — Як постарали ся ви о те, що мене випущено з вязниці?

— Головна заслуга належить ся вашому приятелеви, Голіродови,—відповів Голяндець,—бо він зложив за вас дуже високу кавцію. Не забувайте одначе того, що хоча ви випущені з вязниці, то все таки ви не є на волї! В дійсности, що тичить ся того, — притім він здвигнув раменами, — я міг би ще нинї сховати вас так, що рука полїції була би за коротка, щоби вас схопити, коли би я лише вважав, що се потрібно. А способів найшли би ся тисячі!

— Я не думаю хапати ся ніодного з тих способів. Коли би я тільки стрібував утечи, то сейчас, і зовсїм справедливо, приписали би менї вину. Менї вину! Чи не можна збожеволїти на гадку, що моя власна наречена вважає мене убийником? Я убийник і злодій! Вкінци було би мабуть лучше, коли би я згодив ся бути обома ними— бо — й так житє не має вже для мене ніякої вартости.

—Се саме каже також панна Алїса. Я піду зараз до неї і донесу її про ваше освободженє. О, іде Го-

лірод. Пане Янсен, я прошу вас, не згадуйте мене при нікім, — чуєте, при нікім, хиба при однім Голіроді. Навіть хотяй би то був ваш найліпший приятель! Ніколи не оповідайте, що я відвідував вас часто в слідчій вязниці — я сам задержав се в тайнї супроти панни Аліси.

— Сповню вашу просьбу, Сенно! Яж прецінь винен вам так богато!

— Нічого. Ви знаєте, що я маю на цїли лише одно. А як хочете почувати ся до вдячности супроти когось, то можете почувати ся супроти пана Голірода. Тепер — до побаченя, пане Янсен!

В тій хвилї увійшов до середини "сіроволосий" Американець. Він поздоровив Янсена стисненєм руки і оглядав молодого Голяндця напів з недовірюванєм, напів з цікавістю.

— Чи се дійсно мав би бути ваш приятель, Янсен? —запитав, вказуючи на него.

— Так — сказав щиро, — добрий приятель, пане Голірод, такий добрий, як ви самі! Йому завдячую я вашу поміч і разом із тим свою свободу.

— Так воно, так. Отже то ви написали до мене лист із порадою, в який спосіб міг би я зискати назад свого приятеля Янсена для соціяльної роботи?

— Так, бо устно з вами якось не йде, — засьміяв ся Сенна. Дещо більше скаже про мене вам пан Янсен, а я мушу йти.

— Скажіть менї лише, що се все має значити? — бурмотїв старий дивак. — Як ви товаришуєте з отим молодиком, що непрошений пхає ся до мешканя старших людий і в безличний спосіб ставить їм ріжні питаня?

— Я ще не можу сказати вам усего про него, — відповів Янсен, — але можу тільки сказати: коли ми в найблизших днях одержимо якесь вияснене що до тої темної справи, то се буде його заслуга. Під покришкою легкодушного сьвітового волоцюги криє ся в нім незвичайна вірність, відвага і хитрість, яку може мати хиба оден Єнкі!

— Єнкі, кажете? Так він мав би бути мій краян? Таж він преціньДжаванець!

— Ні, він тільки грає ролю такого, щоби уникнути близших допитів. Впрочім він знає Батавію і має там знакомих. Його присутність тут має означену ціль, що тикає ся справи моєї й Алїсиної. Він мабуть є вже певний своєї справи, інакше не був би старав ся у поліції, щоби та випустила мене на короткий час на волю. Біда тільки, що заборонив менї рішучо відвідувати мою нещасну Алїсу!

Голірод зморщив брови. — Ви ще таки не вилїчили ся з того дурацтва, Янсен? Чи не перестерігав я вас завсїгди перед жінками? Ви не можете поважно думати про се, щоби називати дальше своєю нареченою дївчину, яка холоднокровно виправляє вас на шибеницю!

— Бідна Алїса! — сказав зі смутком Мартин Янсен. — Вона ще нещасливійша від мене. Ви не знаєте, Голірод, кілько коштувало се, щоби її спонукати до обвиненя. Ми конечно потребували її зізнаня, бо інакше ми не мали нїякого й найменшого слїду, за яким ми мали би стежити. Розважтеж преціньАлїса мусїла бачити й пізнати злочинцїв, бо кімната, як виходило з її слів, була досить ясно осьвічена; загадочне

було се, чому вона про се мовчала. А Сенна Манн случайно підслухав, як вона, на пів непритомна, шептала: “Мартине, чому ти?” — чи щось подібного. — На всякий випадок вносив він із того, як також з усього її поведеня, що вона вважає мене справцем злочину і, що рішила ся радше взяти на себе вину, як зрадити мене. Але той доказ любови грозив ще більшим затемненєм справи, неправда? Ми думали сюди й туди, як би довести до того, щоби вона висказала все, що знає. Спосіб, який ми найшли, був сьмілий, але він поміг. Ох, що мусїла люба дївчина перетерпіти! Ні, Голірод! Я ціню завсїди ваші слова, але ваші осуди жінок — несправедливі! Як розвяже ся ота нещаслива загадка з ночию, в якій Алїса мала мене бачити, я не знаю! Знаю лише те, що її любов є така сильна, як смерть!

— Так — про мене, — бурмотїв Американець. Се все дуже красно, але я ніяк не розумію, як той так званий Голяндець чи Джаванець міг підслухати ті оскаржуючі слова панни Бельке? він преціньь прийшов сюди вже тодї, як дївчина була арештована.

Доктор Янсен счервонїв. — Се — о, се належить до річий, яких я вам не можу вияснити.

— Так, так. А скажіть, чи маєте ви кріпке переконанє, що можете довіряти молодому чоловікови?

— Так, — сказав Янсен рішучо.

—Тим лучше. — Голірод через хвильку дивив ся задумано перед себе. — Як вас випустять на волю, ви будете старати ся, щоби зараз одружити ся з отою милою дївчиною, правда?

—Певно що так; так скоро, як лише буде можна,—

сказав Янсен. — Бідна дівчина тепер сама на сьвітї і до того переживала такі прикрі хвилї!

— А потім? Потім станете буденним чоловіком, як усї инші, а наші студії, наші пляни, наші спільні праці підуть в забутє! — сказав з огірченєм Голірод.

— Що ви собі властиво думаєте? — кликнув Янсен. — Чи ви думаєте, що я міг би колись стати невірним моїм переконаням? Я не спаду до товпи загально недумаючих, самовдоволених людий, лише піднесу свою жінку на висоту розумного пониманя житя. Ми будем уживати того, що дає нам сьвіт, що зсилає нам Бог, але нїколи не спустимо з очий цїли житя, — ушляхотнюваня себе, стремлїня до совершеньства; буроди. Де, можуть завести чоловіка пустї дорогоцїнно-
роди. Де можуть завести чоловіка пусті дорогоцїнности, се бачили ми обоє, Алїса й я. Як тільки Бог прояснить оту сумну тьму, що тепер гнїтить наші серця, то нїколи не будемо бажати богацтва нї нїяких инших дурниць!

Містер Голірод легко зітхнув. Відтак взяв він Янсена за руку: — Так ми останем на завсїгди вірними робітниками, що?

— На завсїгди, — сказав Янсен і додав. — А се буде найкрасша година в моїм житю, як я буду міг прийти до вас із моєю жінкою, свобідною від ганьблячого підозрїня, — свобідною від надії на богату будучність! З одної сторони, я певний сього, — додав він зі смутком, — а з другої, не знаю ще дороги, яка має нас туди завести!

* * *

На своє велике здивоване Сенна Манн застав Гокінса в Алїси. Його прихід перервав мабуть якусь важну розмову, бо обоє замовкли.

— Чи знаєте звідки я приходжу, панно Алїсо? — сказав він весело. — Просто з помешканя пана Янсена, — його саме випустили на волю!

— Випустили?! — Оклик здивованя вирвав ся із уст обоїх. — Отже виказано його невинність? — додала Аліса.

— Я того не знаю. Я про те цілком не розпитував, — говорив Сенна, — виж преціньзнаєте, що я так довго не обвинувачую чоловіка, доки його не засудять. Крім того пан Янсен такий симпатичний чоловік!

—Я піду зараз відвідати його, — сказав Американець. — Чи можу завтра прийти до вас знову, панно Бельке?

Вона завагала ся з відповідию.— Так, — сказала вкінци.

— Йдете зі мною, Мінгер? Ні? Шкода. Але ми побачимо ся ще завтра перед вечером. А що, ви вже переспали нежит? А постанови свої поробили?

— Розумієть ся. Я остаю при тім, щоби з чужими людьми не робити ніяких інтересів. Я саме тепер злапав найлучшу нагоду, яка тільки може бути: — Почтовий корабель "Массена", який в понеділок відїзджає з Ґенуї, їде аж до Джави — —

— Се є в осьми днях.

— Так. Часами нападала мене велика охота виїхати. А тепер, як став переглядати корабельну лїсту, то нагло огорнула мене знову туга за подорожуванєм. По що кисну я в тім поганім містї? Сьвіт кругом такий красний. І коли би я, так примїром, завтра чи позав-

тра, о 4. годині досьвіта, виїхав звідси, бувби я на друге полудне в Гамбурґу, а вісім днів пізнійше в Ню Йорку.

— Не завсїгди, — кораблї в сю пору не відходять щоденно, — завважив Гокінс. — Понедїлок і четвер є тими днями, в яких відходять поспішні кораблї.

— Так. Нинї вівторок, отже я мусів би найдальше в середу виїхати — — — — —

— Даруйте, але завтра вечером ви маєте прийти до мене в гостї!

— Справдї. Я дуже тому радий. Стрібуйте також намовити пана Янсена, щоби прийшов, він потребує трохи відсьвіжити ся!

— Я зовсїм не думаю, що він пристане на мою просьбу, — сказав Гокінс холодно. — Можливе те, що він міг би бути для деякого мого гостя немилий. До побаченя, панно Алїсо!

Як тільки він вийшов, сказала зденервовано Алїса. — Що ви подумаєте на се? — Гокінс вже знову робив менї пропозиції, щоб я віддала ся за него!

— Чудесно! Ви працїнь згодите ся, неправда?

Вона хотїла говорити, але він положив палець на уста. — Він ще не вийшов звідси, — шепнув Сенна. Дальше говорив голосно. — Я ґратулюю вам! Зі справою Янсена все таки не добре, підозрінє все ще тяжить на нїм. Зате містер Гокінс є порядний чоловік і міг би перебрати веденє інтересів.

Алїса задзвонила. Зявила ся панї Майнер. — Принесїть фляшку вина і дві чарки! Чи пан вже пішов? — спитала по тихеньки.

— Саме тепер вийшов, — відповіла господиня. — Як ви дзвонили, я зачиняла тодї за ним двері.

— Чи знаєте, пані Майнер, що панна Алїса віддаєся за него?

— За кого? За пана Янсена?

— Нї, за пана Гокінса.

— Е, що говорите!

Сенна розсьміяв ся. — Панї Майнер, завтра рано мусить бути склеп вичищений, маєте жінку до тої роботи?

— Але що се властиво має значити?

— Нїчого більше, як те, що його вирентуєть ся, — неправда, панно Алїсо?

Алїса притакнула здивовано, не розуміючи, чого хоче Сенна Манн.

— Рентувати? Алеж панночко, пощо сего?

— Дорога панї Майнер, ви чейже розумієте се, як то немило мусять вражати панну Алїсу порожнї кімнати. А рент приносить дещо також. — Отже подбайте о вичищенє.

— Алеж я в сїй хвилї не знаю нїкого, щоби менї зробив се. Фельдфеблиха не має вже нїякої дївчини. Від коли відправила Анну Манне, від тодї не держить нїякої.

— Анна Манне? Вона служить у моєї господинї! Чи маю її прислати?

— О се було би дуже добре. Вона одна, що вміє зробити порядок.

— Добре. Завтра перед полуднем вона прийде.

— Я нїчого не розберу, — сказала Алїса по відходї старої панї Майнер.

— Се нїчого не робить. Головна річ у тім, щоби ви менї довіряли, панно Алїсо. Будете?

— Я не знаю. Ви не є той, за кого представляєте себе, пане Сенно Манн! — сказала вона нерішучо.

— А чи ви свого нареченого любили дійсно? — спитав він поважно.

— Що за питанє! Чи думаєте, що я була би пішла на перекір волї мойого вітця задля пустого закохання?

— А любите ще Мартина Янсена?

Алїса тремтїла. — Ви мучите мене! Що я маю вам відповісти? Що я повинна вам відповісти?!

—То я поставлю своє питанє інакше: Чи хотїли би ви бачити Мартина Янсена свобідним від підозріня, яке тяжить на нїм?

— Ох Боже! Як хотїла би я сего! Я своє житє дала би за се! — кликнула вона з запалом.

— Гаразд. Се я хотїв почути.

— Але про се й думати годї! — кликнула вона по сїм. — Яж бачила його своїми власними очима!

— Се ще нїчого не значить. Очи милять або їх вводять в блуд. На доказ сего я оповім вам одну історійку, панно Бельке:

— Я маю дуже красну сестру. Вона дала ся звести одному молодому мущинї, що представляв ся як ґраф Сент-Фоа. Мушу зазначити, що моя сестра була одна з найбогатших спадкоємниць у моїй вітчинї. До неї й князї залицяли ся. — Як покидала батьківську хату, не взяла з собою нїчого, лише свої окраси. Се вистарчило на всякий випадок. Ґраф був також тої гадки. Лише в короткім часї стала властителька тих окрас тягарем для него. В чотирнйцять днів по романтичній утечі прокинула ся моя сетра в готели одного невеличкого італїйського міста без судженого й без

дорогоцінностий. Безпомічну, бо не знала вона навіть мови тої країни, де була, відставила поліція до сусідного міста до консуляту, де дістала гроший на телеґраму. Мій батько був такий огірчений, що не повірив на її телеґраму; мій брат дав їй гроший, щоби могла покинути країну своєї ганьби; я поїхав до неї, не могучи помочи її матеріяльно, бо й на мені тяжив гнів батька за те, що я відпровадив її на поклад корабля. Я зовсім не догадував ся причини її відїзду. Мені сказала вона, що хоче зробити малу поїздку, бо трохи погнівала ся з батьком. Мій Боже, така розумна дівчина як Доллі могла зробити собі подібну приємність; годі було щось недоброго про неї подумати! Я хочу коротко переповісти, панно Алїсо. Слїд отого ґрафа Сент - Фоа не тяжко було викрити в Америці, — під таким іменем він "оженив ся" з неодною спадкоємницею, — але в Европі представляла ся справа труднїйше. Якийсь час був він на Рівієрі, в місті Ніцца продав малу часть дорогоцінностий, а що найкрасше було, протратив у Монте Карльо. Невдачі в грі приневолювали його їх продати, при чім зазначу з задоволенєм,що дістав найвисше половину їх вартости.Справді ювелї перейшли по нїм на власність одної дами, але вони є так її, як були його. Про те пізнїйше. Богато разів бувби я вже зловив його, але в сім перешкаджало менї се, що я його нїколи не бачив. Я мусів виключно спустити ся на опис мого брата, як рівнож сестри, а описи їх обоїх дуже від себе відбігали. Я вже так другий рік стежу за ним.

— Два роки! І не стратили ви надії?

— Ні, бо вже доходжу до цїли.

— Ви знайшли його? Тут?

— Я думаю. Знаєте, до кого він подібний після опису моєї сестри і то до крихітки?

— До кого?

— До пана Мартина Янсена.

— Боже, — перед двома роками був Мартин Янсен в Америці!

— Розумієть ся. Навіть у моїм родиннім місті.

— Ваше родинне місто в Америці? Я думала, що ви з Батавії!

— Щож, ви думаєте, що я серед таких обставин відважував би ся їхати під дійсним іменем? На всякий случай се певне, що Мартин Янсен був у моїм родиннім місті на той час, як була моя сестра, а також сходив ся з нею по великих товариствах.

— Ви глумите ся наді мною, — сказала недовірчиво Аліса.

— Я зовсім про се не думаю. Я хочу лише показати вам, як легко можна помилити ся. Чи хочете слухати до кінця мого балаканя, панно Бельке?

— Так, — сказала вона хлипаючи, — зроблю все, чого зажадаєте!

— Так, то добре! В такім випадку я вірю, що можу приобіцяти вам, що невдовзі будете щасливі!

— Щаслива! На гробі мого батька — — —

— Ви будете почувати ся вдоволеною о стільки, що побачите батькового убийника покараним, а любов отре сльози з ваших очий.

Аліса зітхнула. Він говорив дальше: — Вдавайте, що годите ся на предложенє пана Гокінса. Се дуже несподіване, що він так скоро по нещасливій пригоді осьмілює ся осьвідчати ся вам; — він мусить бути дуже влюблений!

— Він говорив менї, що менї мусїло би справляти потїху, мати піддержку в моїм осамітненю і що се було би немов частинне перепрошенє батька, який так бажав собі сеї злуки. З того згляду він не зважає на жалобу. Він радить, щоби я продала маєток, звінчала ся з ним і виїхала звідси.

— Так, так, продати маєток і виїхати, так, воно дуже добре згоджує ся. Скажіть йому, що купець є, що найшов ся комірник до склепу, коротко, говоріть, що хочете. Головна річ полягає на тім, щоби зовсїм слухати його бажань, байдуже, що він жадає, навіть, коли би розходило ся о публичні заручини. Мене, панно Алїсо, про нїчо не питайте, бо я міг би сказати щось напроти него. Ще одно, — воно не пошкодить нїчого, як ви Гокінсови при нагоді розкажете — очивидно в тайні — про мої рубіни!

Вона глянула на него здивовано. — А хиба ви йому про се нїчого не говорили?

— Нї, а чогож би я мав се казати?

— Здаєть ся, що він знає, що вони стоять в кімнатї мого батька; бодай ганив вашу легкодушність, що передаєте повірені вам ювелї в чужі руки. Розумієть ся я з сим не вихопила ся перед ним, а ще й ви надійшли на той час.

— Тим лучше. Отже до побаченя. Довіря і терпеливости, панно Бельке, а також — обережности!

Подав руку і оставив її саму серед тяжких сумнївів і смутних гадок.

* * *

На другий день в обідну пору клячала в склепі Анна Манне і жваво шурувала підлогу. Вона виглядала так само засмарована як перед осьми тижнями, коли

покидала вдову по фельдфеблеви. Лише що тепер на кострубатім, недобре причесанім темнім волосю мала білий очіпок.

— Не бачу, щоби ти так дуже поправила ся, — говорила стара Майнер, оглядаючи її, — ти лучше прийди знову до нас. Панночка все така сама добра для тебе, а робота там на горі також не дуже лиха.

Анна хитнула головою і ще дужше терла щіткою. Вона повичирала всї кутки, витерла під лядою, вкінци вимила виставові вікна і склепові двері.

— Що то буде? — спитав якийсь прохожий здивовано, — склеп отвираєть ся наново?

Анна Манне глянула на него з під лоба. — Я мию, — сказала остро.

— Я се бачу, — сказав він гнївно усьміхаючи ся і взяв ногу, бо Анна була би її обляла водою. — А, от панї Майнер. Добрий день! Може схочете повідомити про мене панночку? А то пощо так тут вимивають?

— Панна Алїса хоче від першого винаймати сей склеп; тишина навкучила ся її.

— Та першого на другий тиждень! Хиба знайде ся хто так скоро?

— Більше, нїж треба. Вже питали за сим; навіть оден золотник. Але вона не хоче золотника.

— Так, так, але я хотїв би говорити з нею. Найлучше було би, коли би вона те все продала.

— Так, скажіть її лише се! Я вже повідомлю панночку про вас. Анно, о-тут ключ; як скінчиш, позамикай усе і ходи на гору їсти!

— Добре. — Анна зробила свій звичайний дурний вид, який приневолив паню Майнер повторити: — Замкнеш і прийдеш на гору, зрозуміла?

Чверть години пізнійше заїхав віз Американця. Погонич сидів випнятий на козлї і навіть головою не рухав. Аж тут відчинили ся склепові двері і вийшла Анна Манне. Вона старанно замкнула двері, зложила свої річи в кошик, положила ключ також туди, а мітлу взяла в руку.

— Гей, дївчино! — кликнув на неї погонич. — Зробите менї одну ласку?

— Що вам треба? — запитала вона байдужно, майже не звертаючись до него.

— Принесїть менї дві папіроски, -- отсе гроші — бо я не можу лишити коня самого.

Дївчина показала нерішучо на кошик.

— Поставте кошик отут на козел, я прикрию його своїм плащем, — отак — — —

Анна Манне принесла йому те, що бажав, а він віддав її кошик з подякою. Дивив ся з глумливою усьмішкою в слїд за нею.

— Ато хляпа, — бурмотїв під носом, — та воно добре, що є на сьвітї такі дурні гуси!

—Знаєш, що стало ся, Перрі? сказав виходячи Гокінс, — я вже нареченний. Дїйсно, можеш менї вірити. Правда, справи ще не буде оповіщувати ся публично, але — — —

— Пощо того всього? — бурмотїв погонич. — Вам вічно лише любощі в голові.

— Так, але справа сего вимагає. Панна Алїса прийде нинї вечером до мене на моє маленьке сьвято!

— Неможливо! Таж се зверне на себе увагу всїх!

— Чому? Вечер сьвітляних образків! На таке можна приходити і в жалобі.

— Я вважаю се за непотрібне; до того ще наробить воно богато галасу межи знакомими!

— Їдь, бо вона йде.

Перрі глянув гнївно на свого пана і вдарив коня сильно батогом.

— Я вас перестерігав, — сказав він звертаючи ся. — В кождім случаю я у вас не буду довше; як хочете робити весілє, мусите пошукати собі иншого погонича.

Американець сьміяв ся. — Що за ворог жінок! Се для мене добре, інакше моглоби приходити до спорів. Я хотів би дуже радо оженити ся вже, за три-чотири тижні, а потім — гайда на корабель.

— Подумайте лише про те, що любов приносила вам дотепер лише нещастя!

— Тільки нещастя? Зовсім ні. Я думаю, що противне.

Як були за містом, — зачав Перрі знову говорити. — Воно нічогісько не варта, зачинати нараз кілька справ: хто два заяці ловить, ніодного не зловить.

— Ей, що там, — сказав Американець. — Як я буду такий старий, як ти, буду може також думати лише про інтереси. Хвилями бажаю притім також приємности. Тепер я потребую коханя, мій друже, а моя наречена — красавиця. Я ніколи не міг подумати, щоби той дурний "рижий" мав її. А його освободженє саме тепер є менї дуже на руку.

Перрі не відповів нічого. Він заїхав поволи перед хату, де мешкав його пан. Він нахмурив ся, як Гокінс ударив його по плечи й сказав: — Дай коневи добре попоїсти, щоби не зїв жолоба!

10.

В помешканю Американця було велике товариство. Він замешкував гарний малий домок з городом. Ціни винайму не були в сїм місци високі, улиції сьвіжо поведені і мало бруковані.

На долинї було кілька малих кімнат, кімната на куренє і сальон, а на першім поверсї красна саля. Ту відбували ся представленя сьвітляних образів, ту також наставлювано малі накритя.

Служба поставила на стіл посуду з овочами. В кімнатї панував голосний гамір, дзвенїли шклянки, стріляли корки від фляшок.

Алїса Бельке сидїла в чорному одїню як тїнь серед веселих людий. Господар дому сидїв побіч неї, любезно стараючи ся розвеселити її, а також гостї трібували розвіяти її смутний настрій. Вона мало кого з присутних знала; се були по найбільшій части клюбові товариші Американця, дехто з них із жінками, як примiром старий Шмідт.

— Тепер, ласкава панї, мушу вас віддати під опіку моїх гостий, — сказав Гокінс, вказуючи на пана й панюю Шмідт, що сидїли при тім самім столику, що він і Алїса. — Я мушу обслугувати апарат; він є тепер моїм улюбленим конем і я нїкому не віддав би його в руки. Я прийду потім і відберу свою похвалу, Мінгер!

Сенна, що сидїв при однім із сусїдних столів, підняв шклянку і випив до господаря дому. Той зник незамічений більшою частю присутних. Слуги позбирали зі столів, поуставляли на трикутниках по обох боках салї охолоджувачі на вино і постягали крісла в ряди. В дверях до бічної кімнати поставлено добре вип-

няте велике полотно. Сенна Манн, що сів собі у кутку, коло вікна, розглядав ся уважно довкруги. Другого виходу зі салї не було. По хвилї зробило ся в кімнатї темно і якийсь музичний кавалок розпочав "представленє". В тій хвилї встав Голяндець зі свого стільця і легко відчинив вікно. Гра фортепяна заглушила шмер і молодий чоловік сховав ся за мягкою занавісою. В тій хвилї, як на появу першого образа з грудий присутних вирвав ся оклик зачудованя, він вдивляв ся крізь темряву на долину. Йому здавало ся, що немов якась тїнь промайнула, але всюди було тихо. Він ждав і вдихував глибоко холодний нічний воздух.

Мабуть відбувала ся вистава третього образа, як хтось з салї сказав: "Певно вікно відчинене, бо є протяг!"

Як лискавка скочив Сенна Манн на вікно і спустив ся в долину. Як кіт зісунув ся він по тичцї винограду, що ріс кругом домика, на долину, хвильку стояв і наслухував, а потім перелїз скоренько через желїзну огорожу. Тут — знова якась тїнь — молодий чоловік хопив якусь ломаку, що висїла случайно на огорожі і пішов скоро до сеї тїни; за хвильку стояв перед — Перрім.

Покірний слуга виглядав у ту хвилю не зовсїм на покірного. Як наблизив ся до приятеля свого пана, видно було на його лици насьмішку й лють.

— Яка несподїванка, пане Сенно Манн! Ви не думали, що можете мене тут стрінути? Чи маю помочи вам, щоби ви дістали ся туди, звідки прийшли?

— Красненько дякую. Я дістану ся туди й без вас.

— Дїйсно? А я скажу вам, що помиляєте ся. Ваша дорога кінчить ся отут.

Одним скорим рухом добув ножа і кинув ся на Сенну Манна з такою силою, що той хоча сподївав ся нападу, не встояв і упав на землю. Одначе вдало ся йому вхопити противника за праву руку і в такий спосіб уратував ся. Скажене дужанє обох їх не тривало довго. Перрі почув, як несподївано схопили його з заду сильні руки і коли віддихаючи оглянув ся, побачив ся межи двома поліцаями, — тимчасом Сенна Манн підняв ся скоро зі землї.

— Бачите, похибка сим разом з вашого боку, Перрі! — сказав він усьміхаючи ся.

Гнївно поглядав на него арештований. — Що се має значити? — крикнув нагло. — Я закличу свого пана на сьвідка, що мене безправно арештовано тодї, як я хотїв придержати небезпечного драба.

— Алеж прошу, покличте! Та ваш голос заледви чи долетить до дому панни Алїси Бельке!

— Так я не безпідставно недовіряв вам, — бурмотїв Перрі. Він без опору всїв до самоходу, який нагло зявив ся; там наложив на него Сенна Манн шкіряний пояс, що був прикріплений до сїдала. — Щоби вам не захотїло ся вискочити по дорозї, Перрі! Тепер я буду погонич.

Вони переїхали передмістя і здержали ся на тїй улици, при якій стояв дім Алїси. Ту Сенна Манн зіскочив.—Чи маю здоровити від вас вашого пана, Перрі?— сказав з усьмішкою, — він десь нетерпеливо чекає на вас! Возьміть сего чоловіка до арешту, — приказав поліцаям, — вже все в порядку. А відтак поїдьте по панну Бельке і привезїть її до дому.

— До чорта, кляв вязень,— ви дуже добре прилагодили ся до своєї задачі.

— Так, мій любий! Як ви переміняли нині рано ключ у моїм кошику, тоді я вже уладив все на ваше приняте. Свою задачу, як дурна наймичка, я ліпше сповнив ніж ви, як візник!

— Чорти би тебе побрали! Коби був мій ніж лучше справляв ся!

— То було би нічого не помогло! Мої люди були на поготові. До побаченя, мій друже.

Самохід поїхав дальше.

Дім покійного золотника стояв в темноті. Сенна Манн глянув у гору по вікнах: з помешканя над склепом продирало ся слабе, майже невидне сьвітло. Він потиснув легко за клямку від склепових дверий, двері відчинили ся. Він увійшов до середини і засьвітив маленьку ліхтарню, яку витягнув з кишені. Зі стелї звисав шнурок. Він вилїз по тім шнурку і застукав у стелю. Отворила ся широка діра, яка що раз більше розширяла ся.

— Ви вже ту врештї? — сказав якийсь голос. Се тривало цілу вічність! Мусим зараз забрати ся, бо інакше впаде підозрінє. Представленє не може прецінь так довго тривати.

— Яж вам прецінь казав, що я не буду міг так скоро прийти.

— Ну і як же, старий, мало підставу ваше підозрінє? Чи Голяндець шукав за виходом?

— Нї, не шукав. Але, як тут вам? Знайшли?

— Так. Сим разом, на щастє, була легка робота! Я ненавиджу крови й насильства; хитрість і лагідність завсїгди лучші. Щож, ви вже на горі? До чорта, що ви робите?

Дзвінок, від котрого відорвано линовку, дзвонив голосно на цілий дім. Рівночасно скочив Сенна Манн до спальні пана Бельке.

— Що я роблю, пане др. Янсен? Чи властиво, пане ґрафе фон Сент-Фоа? Поздоровляю вас від моєї сестри Доллі!

Злодій зблїд і захитав ся. Скринка, яку виняв з незамкненої каси, випала йому з рук, а вся містота розсипала ся по землї.

В помешканю зробив ся рух. Заки зловлений успів отрясти ся зі свого переляку і взяти за револьвер, були вже його руки звязані.

— Ґратулюю вам, пане Сенно Манн, — сказав полїційний комісар, стискаючи йому руку; — мушу признати ся, що я передтим сумнївав ся що до доброго вислїду. Вправдї ви лише ствердили наше попередне підозрінє, але те, що вам удало ся зловити злочинцїв на горячім вчинку, виключає всяке вибріхуванє і приспішить нашу працю.

Панї Майнер, що станула на ту хвилю в дверях, на вид арештованого голосно скричала: — Пане доктор! Ах, пане доктор! То се таки дїйсно ви були! Ох, нещаслива дївчино! І то дїйсно бувають такі нещастя на сьвітї. А я була би присягла за його невинність!

Злочинець не рухав ся. Тільки його очи стріляли на всї сторони, немов шукаючи виходу до втечі.

— Запалїть ґаз! — велїв Сенна Манн. — Чуєте самохід на дворі? Панна Алїса може ввійти кождої хвилї. Я хотів би наперед спитати сего пана, чи не схотів би подати місця, де лежать зрабовані діяманти?

Арештований заперечив сильним рухом голови.

— Ні? То обійде ся. Ми якось знайдем. А тоді також покаже ся, хто є дійсним властителем.

В тій хвилї чути було, як на дорозї станув самохід, а дві мінути пізнїйше увійшла Алїса.

Ясне ґазове сьвітло падало на вязня, що стояв біля каси. Оден полїцай збирав зі землї розсипані рубіни і складав до скринки.

— Ходїть, панно Алїсо, — сказав Сенна Манн і привів тремтячу дївчину близше. — Я приобіцяв вам, що викрию злодїя діямантів княгинї Долгорукої — дивіть — пізнаєте його?

— Мартин, — простогнала Алїса.

— Дивіть ся сюди, — сказав Сенна Манн і підняв високо в гору звязані руки злодїя, ось тут червоний перстїнь з печаткою, а осьтут близна, неправда?

— Боже мій, Боже, як ви глумите ся наді мною! — хлипала дївчина .

— А тепер, — говорив дальше спокійно Джаванець, глядїть ось сюди, — він плеснув в долонї.

Не лише очи Алїси, але також очи комісаря, полїцаїв, панї Майнер звернули ся в сторону їдальнї, звідки вийшла постать чоловіка.

— Мартин! крикнула ще раз Алїса.

Закликаний станув в одній хвилї біля неї й обняв її.

— Але, хто є отой? — питала вона тревожно.

Сенна Манн підійшов до него, відняв йому бороду, брови й перуку.

— Не гнївайте ся, пане ґрафе фон Сент-Фоа, що я роблю службу вашого голяра. То не було розумно з вашої сторони, що вн в тій масці наслїдували пана Янсена. Через се я зараз знав, хто се такий містер Гокінс,

не треба було навіть близни на пальці. Сим разом кара не мине вас!

Американець глянув зпід лоба на молодого мущину.

— То таки Перрі мав слушність. Він не довіряв вам. Щож, ще все не страчене. Про житє я не дбаю. Морду доконав Перрі — я таким річам не віддаю ся. Я всі свої справи виконую при помочи любови. Коли би панна Аліса не була така дурна й не відказала мені своєї руки, було би обійшло ся без морду. Одначе я рішучо боронив її, як Перрі хотів її убити.

— Се правда, — сказала тихо Аліса.

Він глянув з погордою на неї. — Я помилив ся що до вдачі женщини. Я сподівав ся, що вона скорше візьме вину на себе, ніж зрадить свого коханця. В тій цїли я підкинув скровавлений діямант до її мешканя. Але нинїшні дівчата не знають вже, що таке любов.

— Ох! — зітхнула глибоко Аліса. — А плян трохи що не вдав ся, коли би була не заздрість!

— Богу дякувати, що Сенна Манн попав на таку гадку! — кликнув др. Янсен.

Сенна Манн вдоволено сьміяв ся. — Я завважав, що панна Бельке дуже легко зворушує ся і на тім побудував мій плян. Але сей — пан покидає нас зараз, тому я хотів би попросити його, чи не описав би нам тої ночи, в якій він, як др. Янсен, відіграв таку негостинну ролю гостя. — Чи нещасний пан Бельке умер з тим переконанєм, що бачив у вас свого зятя?

Звязаний вязень зморщив чоло. — Пощо сего? Він вже вдруге не буде жити, як я се скажу. А я — не дуже люблю згадувати той вид.

Аліса підійшла до него близше і піднесла благально руки. Проти своєї волї, спустивши очи в землю, говорив він дальше: — Я сподївав ся, що справа з золотником піде цїлком добре — він повинен був тільки побачити мене, а не мого товариша, щоби думав, що я виходжу з кімнати його дочки. Відтак я хотів наговорити йому про якусь мою провину, через яку я мушу втїкати, щоби дав менї гроший на втечу, а був би се зробив хотяй би й тому, щоби увільнити свою дочку від такого судженого. В той час, як він відчиняв касу, мій спільник мав накинути йому зі заду нахльороформовану платинку і ми були би мали легку справу. Та нараз дверцї, котрими ми дістали ся сюди з долини, так сильно грюкнули, що старий за вчасно пробудив ся. Мене не було навіть в кімнатї, як він вже засьвітив електричну лямпку. Він дїйсно думав, що я приходжу з Алїсиної кімнати, але заки ще міг я добути зі себе слово, став мене лаяти і вискочив з лїжка. Притім побачив він відчинені дверцята. І тодї я не міг вже Перрі довше здержувати. Він вже чекав відповідної хвилї.

Алїса зблїдла.

— І він аж до смерти вважав вас за мене? — спитав дрожачи Янсен.

Злодїй кивнув заперечуючи головою. — Як він, шукаючи помочи, обернув ся і хотїв вчепити ся мене, я вирвав ся йому з рук, але він зірвав з мене перуку і пізнав мене. Я ледви мав час зробити себе наново "бльондином", як увійшла панна. — — —

— Богу дякувати! — шептав Янсен.

Полїцаї відвели зловленого драбугу.

Аліса обняла з плачем свого судженого і благала його о прощенє.

Пані Майнер не знала з утіхи, що має робити. Вкінци принесла фляшку вина і се було найлучше, що могла вона зробити. Бо всї чули ся змучені після дня, повного пригод.

11.

— Як попав вже я на слїд, — говорив Сенна Манн, як сидїв другого дня коло щасливої пари заручених і мусїв оповідати, — була вже справа досить проста. Головна річ властиво полягала на тім, щоби бути певним що до того Перрі. Він мав до мене підозрінє і не бракувало богато, а панки з украденими діямантами були би тихцем утїкли! Я числив ще лише на жадобу Гокінса, забрати зі собою також і рубіни. Сї рубіни, що я передав вам до сховку, панно Алїсо, в дїйсности неправдиві!. Я мав лише одинокий красний камінь, що походив із вашої власної брошки і на него я зловив драбів. Але ще одно: я майже цїлий рік чигав на них отут, в сїм домі! Ви дуже добре поступали супроти мене тодї, як я повнив ролю помивачки!

Алїса глянула на него зі здивованєм, Мартин Янсен притакнув.

— Що ви говорите? Я нїчого не знаю, — говорила молода дївчина.

— Чи ви вже забули Анну Манне? — спитав з усьмішкою.

— Як? Ви? А се чого?

— Я оповідав вам, що мій батько нагнївав ся на

мене подібно, як на мою нещасну сестру. Він закляв ся перед нами, що лише тоді простить нам, як злодій буде зловлений, а діяманти знайдені. Отже тепер розумієте, який мій інтерес до діямантів княгині Долгорукої? Се є дорогоцінности моєї сестри.

— А княгиня?

— То одна красна танцюристка, що дістала їх від банкира-Жида, котрому мій так званий шурин ті дорогоцінности продав.

— Але я не розумію, чого ви так довго були Анною Манне в сім домі! — сказала Аліса.

— Се має свою властиву причину, яку я хотів би затаїти перед вами, панно Алїсо. Але дальші події викриють її вкінци. Ви передусім мусите знати, що правдиве імя містра Гокінса чи там ґрафа Сент-Фоа є те саме, що й ваше.

— Боже, Боже! Ви думаєте, що се мавби бути той наш американський своя́к?

— Мабуть. Я знав його батька, а вашого стрика, дуже добре. Він був знаний у нас як Ювель Сем, бо мав велику пристрасть до ювелїв, — се, здаєть ся, лежить у природі вашої родини; — він вимінював і продавав усе, щоби тільки дістати діямантів, чи рубінів або смараґдів. Його син, богато старший від брата, учив ся через якийсь час з моїм братом. Він був великий і мав руде волося. Я не знав його нїколи. Він утік з колеґії, щоби розпочати свої злодійства при помочи вінчань. Се, що він відважив ся зачати свої злодійства таки в своїм родиннім місточку, вказує на його зухвалість. Як ґраф Сент Фоа носив він русяве волосє і русяву бороду, — отже подобав на пана Янсена. Так

само поступав він отут, щоби зруйнувати свого суперника. Про тайну сего дому, криті дверця, знав він мабуть від свого батька. Як почув у місті Ніца, що "його" діяманти, мають бути відослані сюди до перерібки, повзяв зараз злочинний плян, вдруге дістати їх у свої руки. Хто зна, чи й сам він не поручив "княгині", щоби вислала діяманти сюди? Певне те, що його можна було пізнійше бачити ще в тім місті в ріжнім перебраню. Як не стало вже мені гроший, подумав я, що, як дївчина — помивачка, можу дістати ся до всіх домів. Часами мив я підлогу в домі "княгині Долгорукої" і сповняв притім ріжні прикази. Колиж я вже дістав від свого брата з Америки інформації, хто криє ся під особою того ґрафа, постановив я поїхати сюди, побачити, чи нема що спільного межи ним а німецькою родиною Бельків. Моя сестра описала свого мужа як ставного мущину з русявим волосєм і русявою, повною бородою, — а мій брат описував, що він має руде волосє і гладко виголене лице. Цілий рік я ждав, удаючи Анну Манне. У вісім місяців після мого приходу прийшли брилянти.

— Ох, чому не сказали ви сего передтим! — кликнула Аліса, — тоді був би жив єще мій батько!

— Подумайте — що я міг би був тоді сказати? Ваш батько одержав дорогоцінности від правної властительки; він не мав права дати їх чужій людині, хотяй би вона і мала до них претенсії. Я був певний того, що той, що їх раз дістав був у руки і потім випустив, прийде за ними, як муха до сьвітла. Але я ніколи не думав, щоби він допустив ся при тім убийства.

— А що викликало ваше підозрінє?

— Як я мив підлогу в кімнаті, де доконано морду, відкрив я тайні дверцята, які були дуже справно закриті. Крім того знайшов я в скалубині тих дверцят жмуток русявого волося з вусів, яке, як показало ся пізнійше, було крашене і кавалок перуки з русявим волосєм; — вправді було на ній лише кілька волосків, одначе було добре видно, що вони вшиті в перуку. Коли я переконав ся, що волоски з вусів були передтим руді — я його знайшов. А що волосє пана Янсена було довге, як я переконав ся і, що він не мав ніякої близни на пальци, як упевняла панна Аліса, я його викрив і став за ним слідити. На щастє він пригадав собі на ваші дорогоцінности, бо інакше ледви чи були би ми допняли свого. Тепер вже не було великої трудности приловити пана Гокінса. Я видумав байку про рубіни якоїсь міністриці і з задоволенєм стежив, як він наслїпо ішов у лапку. Треба було єще знайти "другого" і скажу вам, що я сильно підозрівав пана Голірода. Тепер я вже знаю, що він ненавидів свого земляка і не вважав його зовсім за "джентелмена". Коли би він не був такий неприступний, були би ми могли скорше дійти до цїли. Вчера сказав менї пан Голірод, що він відкрив случайно, що його земляк має крашене волосє на голові й на бородї, через що він став йому недовіряти і за ним стежити. Тамтой же, як міг, уникав старого фільософа і старав ся відтягнути від него також доктора Янсена. Що правда, замітка панни Алїси, що пан Голірод оголив собі вуси, зразу навела мене на підозрінє, але як я його побачив, то зрозумів, що ту справа з диваком, а не зі злочинцем. — Не звертаючи уваги на те, що його сїре волосє не було нїколи рудим. — Перрія зачав я підозрівати тодї, як побачив

щирі відносини межи ним а його паном. Але він старий хитрий лис, відразу звернув на мене увагу і я мусів дуже вважати, щоби перехитрити його. Як я вже був певний свого, наклонив я поліційного комісаря, щоби помагав мені. Решту вже знаєте.

— А ювелї? спитала з запертим віддихом Алїса.

— Ми знайшли нинї в ранцї! — сьміяв ся молодий чоловяга. — Оба драби вже все спакували, щоби ще в ночи відїхати; чи був би Гокінс довершив тої задачі, коли би йому крадїж була вдала ся, я дуже сумнїваю ся. Воно показує ,що він думав єще про женитьбу з вами, панно Алїсо. Вчера замовив у кравця гарне одїнє для себе, а також поробив відповідні донесеня до властий духовної і сьвітської. Я хотів би лиш знати, чи в такім случаю він був би дав всї ювелї свому кумпанови? В стайнї, в кінськім жолобі, лежала зовсїм простенька собі торба з дорогоцїнностями моєї сестри. Я тремчу на саму гадку, що ви, панно Алїсо, були би закушали того самого щастя, що вона! Можливо, що той драб влюблений у вас настільки, що був би на вашу просьбу відложив на який тиждень відїзд, але чи довго було би потривало, щоби ви котрогось рана пробудили ся в чужому краю без нїяких средств до житя, зовсїм так як моя нещаслива Доллі!

— Богу дякувати, що вратував тебе від такої долї! — кликнув др. Янсен.

— Сим разом ми вже зловили злодїя. — повторив Сенна Манн. — Він відпокутує тепер за вашого батька, панно Алїсо, а також за мою сестру.

— А я тебе підозрівала, Мартине, тебе, — хлипала Алїса.

— Моє серце кохане! Той поганець з розмислом ошукав тебе, бо ти полюбила мене замість його.

—А я переконаний, що він тому лише допустив сво го кумпана, щоби убив вашого батька, аби по його смерти мати право до спадку по нім. Він був би ходив зо два роки під своїм дійсним іменем, у своїм правдивім рудім волосю, щоби мочи потім посїсти дім Бельків. Нїхто з його тутешнїх знакомих не був би пізнав у нім смаглявого торговця діямантами. Я сподію ся, що його замкнуть на досить довго, щоб перешкодити йому допускатись дальше подібних злодійств. Коли ж він вже буде вільний тут в Нїмеччинї, зажадає його Америка.

— А як хитро він забирав ся до дїла! — сказав Янсен по хвилї надуми. — Оба помешканя, представленя сьвітляних образів служили на те, щоби не дати викрити його злочинної дїяльности. Лише при грі в карти тратив він пановане над собою, — тоді забував за все. Тоді прогайновував він усе, що лише приносили йому його крадежи. Аж вірити не хочеть ся, як умів він так знаменито грати ролю порядного чоловіка і мати зносини з найповажнїйшими горожанами міста!

— Нїмцї власне люблять чужинців — сказав Сенна Манн.

— А хтож той —другий?—спитала несьміло Алїса, думаючи про вбийцю свого батька.

Сенна Манн здвигнув раменами.

— Він не хоче сказати свого імени, а пан Бельке-Гокінс заявляє, що не знає його. Чи так воно справдї є, покаже ся згодом. Полїція є тої гадки, що має в руках двох добрих злодіїв. Коло пана Бельке-Гокінса знайдено богато компромітуючих паперів. По всїх

краях вже порозсилано телеґрафічно опис його вигляду. На всякий случай буде смерть вашого батька, панно Алїсо, відпокутувана. А ті прокляті діяманти відвезу своїй сестрі, нехай їх продасть. Щоби вже нїколи не були причиною людського нещастя! Колиб залежало від мене, я кинув би їх у море, там де воно найглубше. Оттут віддаю вам, панно Алїсо, ваш рубін. — Він виняв з кишенї кусок паперу і розвинув.—Ось тут є ваш рубін, що Гокінс був менї раз витягнув з кишенї. Він зробив нам велику прислугу, подібно як і нашийник.

Алїса счервонїла і стиснула руку свого любка.

— Нехай панна Міллі тїшить ся ним! — сказала по хвильцї.— Ох, Мартине, я вже нїколи не хочу носити прикрас!

— Тільки один виїмок! — промовив Сенна Манн. — Я предкладаю поліції всякі докази й папері, що відносять ся до упадку моеї сестри. Воно зовсїм певне, що ті ювелї, що належуть до вас, будуть в як найкоротшім часї на воли. Але одно вас прошу: возьміть і заховайте той каменець, що його скровавленого підкинув той драб до вашої кімнати, щоби кинути на вас підозрінє участи в злочинї. Заховайте його на памятку сеї хвилї, в котрій ви відрікаєте ся всїх своїх дорогоцїнннних каменїв, бо він скупаний в крови вашого батька!

Зі сльозами в очах взяла вона клейнод.

— Дякую вам! А чи можу я вам дати один малий рубін? Він не є такий дуже вартісний, але я хотїла би, щоби ви занесли його своїй сестрі. Просїть її також, щоби його носила: одна злочинна рука завдала нам

обом рани, які може згоїти лише час. Вам пане Манн, завдячуєм, що житє приносить нам ще дні щастя. Як повинні би ми вам відплатити ся??

— Нема тут що відплачувати — кликнув весело Сенна Манн. — Противно! Тим двом рокам я завдячую, що я з непотрібного лїнюха-дармоїда став розумним чоловіком! Як же хочете справити менї якусь приємність, запросїть мене на своє весїлє. Але спішіть ся, бо я, щоби полагодити ще деякі справи, остану лише кілька тижнів. Відтак возьму свою сестру і завезу до батька. Вінчанє буде уневажнене, а бідна Доллі буде на другий раз вже розумнїйша. Але я незвичайно щасливий відповідю батька на мою телеґраму. Тепер вже всьо в порядку. Тепер побажаймо собі незаколоченого щастя і довготриваючої щирої приязни!

З німецької мови переклав Іван Яремко.